

Integrace žáka s kochleárním implantátem do běžné třídy základní školy za podpory asistenta pedagoga

Ing. Světlana Topičová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Světlana TOPIČOVÁ**
Osobní číslo: **H09769**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**

Téma práce: **Integrace žáka s kochleárním implantátem do běžné třídy základní školy za podpory asistenta pedagoga**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a prostudování odborné tematicky orientované literatury.
Zpracování teoretické části práce a její pojmové zakotvení.
Řešení praktické části práce volbou vhodných metodologických nástrojů.
Na základě kvalitativní činnosti stanovení kazuistiky žáka.
Zpracování návrhu na pedagogickou individuální péči o žáka.
Částečné ověření navrženého postupu práce s žákem v rámci reedukace.
Dle dosažených výsledků interpretace doporučení pro kvalitativní výuku v praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOUDKOVÁ, Z. Sluchové postižení u dětí – komplexní péče. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 117 s. ISBN 80-7254-623-6.

JANOTOVÁ, N., SVOBODOVÁ, K. Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole. 2. upr. vyd. Praha: Septima, 1998. 63 s. ISBN 80-7216-050-8.

POTMĚŠIL, M. A KOL. Psychologické aspekty sluchového postižení. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 197 s. ISBN 978-80-210-5184-3.

STRNADOVÁ, V. Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 1998. 158 s. ISBN 80-85047-17-9.

SVOBODOVÁ, K. Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem. 1. vyd. Praha: Septima, 1997. 152 s. ISBN 80-7216-002-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 6. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30. 4. 2017

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *D disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může za zveřejnění práce pořizovat na své náklady výpisy, optisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporuje-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na integraci sluchově postiženého žáka s kochleárním implantátem ve druhé třídě běžné základní školy. Edukace žáka probíhá za podpory asistenta pedagoga. Na základě každodenní spolupráce asistenta pedagoga s žákem dochází k modifikaci kroků ve výuce dle aktuálních požadavků. Cílem práce je tedy získat pro žáka optimální rámec postupů ve vzdělávání a navrhnout doporučení pro žákovu úspěšnou integraci ve škole.

Klíčová slova:

Sluchové postižení, kochleární implantát, integrace, asistent pedagoga, individuální vzdělávací plán.

ABSTRACT

Baccalaureate work is bent on integration of a pupil with cochlear implant into primary school second class. Education of a pupil proceeds with the help of a teacher assistant. On the basis everyday cooperation a teacher assistant with a pupil happens to modification steps in education according to actual needs. Aim work is then converts to a pupil optimum frame progress in education and suggest recommendation for a pupil successful integration at school.

Keywords:

Infliction of hearing, cochlear implant, integration, teacher assistant, particular educational plan.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, Ph.D., vedoucí bakalářské práce, za odborné vedení, cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce. Mé poděkování náleží také rodičům sluchově postiženého chlapce za vstřícnost při výzkumu a mým nejbližším za jejich podporu a trpělivost.

MOTTO

„Slepota odděluje člověka od věcí, zatímco hluchota od lidí.“

Helena Kellerová

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ	12
1.1 DŮSLEDKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	12
1.1.1 Důsledky sluchové vady pro děti	12
1.1.2 Důsledky sluchové vady pro rodiče	13
1.2 KLASIFIKACE SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	14
1.2.1 Části ucha a jejich funkce	14
1.2.2 Sluchové vady	15
1.3 ETIOLOGIE.....	16
1.3.1 Příčiny postižení sluchu	16
1.4 VYŠETŘENÍ SLUCHU A DIAGNOSTIKA.....	17
1.5 KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTI.....	18
2 KOMPENZACE SLUCHU	19
2.1 KOCHLEÁRNÍ IMPLANTÁT.....	19
2.1.1 Seznámení s kochleárním implantátem.....	19
2.1.2 Rehabilitační péče	22
2.1.3 Rozvoj dalších důležitých schopností	23
3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	24
3.1 INTEGRACE.....	24
3.1.1 Vývoj integrační procesu v České republice.....	25
3.1.2 Program integrace	25
3.1.3 Individuální vzdělávací plán	26
3.2 VÝUKA INTEGROVANÉHO DÍTĚTE S KOCHLEÁRNÍM IMPLANTÁTEM	27
4 ASISTENT PEDAGOGA	28
4.1 NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA	28
4.1.1 Základní pravidla pro práci asistenta pedagoga	29
4.2 VZTAH ASISTENTA A ŽÁKA	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	32
5.1 METODIKA PRÁCE	32
5.2 TECHNIKY SBĚRU DAT	32
5.2.1 Pozorování.....	32
5.2.2 Rozhovor	33
5.2.3 Sekundární analýza dat	34
5.3 SLEDOVANÝ RESPONDENT A JEHO PROSTŘEDÍ	34
6 SPOLUPRÁCE ASISTENTKY PEDAGOGA S ŽÁKEM	36
6.1 ZÁSADY PRO ŠKOLNÍ PRÁCI	36
6.1.1 Odborné konzultace v SPC	36
6.1.2 Spolupráce s třídní učitelkou.....	37
6.1.3 Komunikace s rodiči	37

6.2	PRŮBĚH VÝUKY.....	38
6.2.1	Žákův individuální plán	38
6.2.2	Příprava asistentky pedagoga na výuku	39
6.3	HODNOCENÍ VÝUKY	39
6.3.1	Český jazyk a Čtení.....	40
6.3.2	Matematika a Geometrie	42
6.3.3	Prvouka a Anglický jazyk	42
6.3.4	Tělesná, Hudební, Výtvarná výchova a Pracovní činnosti	43
6.3.5	Ostatní školní aktivity	45
7	VYHODNOCENÍ SPOLUPRÁCE ASISTENTKY S ŽÁKEM.....	46
7.1	DISKUSE	47
7.2	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	51
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
	SLOVNÍK POUŽITÝCH POJMŮ.....	58
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	59
	SEZNAM OBRÁZKŮ	60
	SEZNAM TABULEK.....	61
	SEZNAM PŘÍLOH.....	62

ÚVOD

Hluchota představuje jedno z nejtěžších postižení člověka a pro svoji závažnost je řazena Světovou zdravotnickou organizací na druhé místo hned za mentálním postižením. Ze statistiky vyplývá, že v České republice každoročně ohluchne 10 dětí a asi 50 dětí se neslyšících narodí. Ztráta sluchu, nezbytného pro osvojení řeči a jazyka, může mít devastující vliv na vývoj dítěte, jeho intelektové schopnosti a možnost uplatnění se ve slyšící společnosti. U řady těžce sluchově postižených dětí je možné intenzivním sluchově verbálním tréninkem rozvinout mluvenou řeč a jazyk pomocí výkonných sluchadel. Některým dětem však ani nejvýkonnější sluchadla neposkytují dostatek sluchové informace k osvojení řeči a jsou bez pomoci tlumočníka vyřazeni z běžné komunikace se slyšícími. Takovým dětem a zároveň vhodným kandidátům lze pomoci prostřednictvím kochleárního implantátu.

Jedním z úspěšných uchazečů o kochleární implantát byl také dnes osmiletý chlapec, kterého v průběhu jeho školní docházky doprovázím jako asistentka pedagoga. Díky možnosti integrace v běžné třídě základní školy dostal chlapec velkou šanci na vzdělávání se v kolektivu slyšících dětí, a to bez velkých odlišností ve výuce a školních povinnostech. Kvalitní spolupráce s rodinou, třídní učitelkou, odpornými pracovníky Speciálně pedagogického centra a nápodobně Centra kochleárních implantací ve Fakultní nemoci v Praze Motole nabízí chlapci významnou pomocnou ruku pro jeho co nejzdařilejší životní dráhu. V současnosti je především tato efektivní spolupráce základním stavebním kamenem pro kvalitní proces integrace a edukace žáka ve škole.

Cílem teoretické části bakalářské práce je vyhledání, kompletace a zpracování odborného textu. Jsou zde blíže specifikována sluchová postižení u dětí včetně kochleární implantace a následná rehabilitace spojená s logopedickou péčí. Charakterizována je pak cesta integrace žáka v běžné základní škole a popis funkce asistenta pedagoga ve výuce žáka dle individuálního vzdělávacího plánu. Není opomenuta ani legislativní úprava řešeného problému, jelikož obsáhlá byrokracie jde ruku v ruce s každou zákonnou modifikací téměř ve všech oblastech lidského bytí.

Jádrem praktické části práce je co nejefektivnější nastínění spolupráce asistentky pedagoga s žákem při školní výuce. Cílem je nalezení optimálních postupů práce s žákem z hlediska integrace. Je proveden kvalitativní výzkum v průběhu časového intervalu jednoho školního roku, tj. deseti měsíců a týká se jak jednotlivých předmětů, tak dalších školních aktivit, kterých se žák účastní. Samotný školní výzkum doplňují poznatky z odborných konzultací,

z rozhovorů s rodiči a v neposlední řadě se výzkum dotýká klimatu třídy. Na vědomí je současně brána interní domluva s třídní učitelkou, jelikož bez kvalitní spolupráce by proces integrace za podpory asistentky pedagoga představoval pouze bezvýznamnou snahu o úspěšný krok vpřed. Při edukaci žáka je důležitou spojkou také péče logopedická, která podporuje efektivní nasměrování žáka v jeho vzdělávacím procesu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ

Označení sluchově postižený se někdy ekvivalentně zaměňuje s pojmem neslyšící. Podle zákona č. 155/1998/Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob se za neslyšící považují pouze osoby, které ohluchly před rozvinutím mluvené řeči nebo jim následkem postižení není umožněn plnohodnotný rozvoj mluvené řeči a dále osoby později ohluchlé a nedoslýchavé, které samy považují znakovou řeč za primární formu své komunikace. Sluchově postižení lidé mají tedy možnost identifikovat se s takovým označením, které podle nich optimálně vystihuje jejich stav a vnímání vlastní identity. [8]

V současnosti se odhaduje, že potíže se sluchem má pět až deset procent populace. V Česku trápí méně závažné sluchové vady zhruba půl milionu a závažné vady či úplná ztráta sluchu asi 80 tisíc lidí. Každý rok lékaři diagnostikují některý ze sluchových problémů u dalších zhruba osmdesát tisíc lidí. I přesto, že nejčastěji bývají postiženi starší lidé, problémy se nevyhýbají ani mladším lidem a dětem, mají je tři školáci ze sta. Část se jich s vrozenou vadou narodila, zbytek onemocněl v prvních letech života. Přechodným zhoršením sluchu po středoušních zánětech nebo jiných infekcích trpí třetina dětí. [18]

1.1 Důsledky sluchového postižení

V dětské populaci se vyskytují vedle zdravých dětí i děti s různým zdravotním postižením. Mezi nimi jsou také děti s různým stupněm postižení sluchu. Mohou to být děti nedoslýchavé, děti s těžkými vadami sluchu nebo děti neslyšící. Pokud by slyšící ztratil z nenadání sluch, přijde v okamžiku o přísun až 60 % informací, což je újma relativně nižší než v případě ztráty zraku. Ve skutečnosti by to však nepředstavovalo mnohem snazší situaci.

1.1.1 Důsledky sluchové vady pro děti

Lidé od narození neslyšící nebo těžce sluchově postižení mají sice rozvinuté kompenzační schopnosti, ale sluchový handicap však dopadá na jejich život výrazněji, než by se mohlo zpočátku zdát. Sluchová vada ovlivňuje rozvoj dítěte od raného věku. Podle stupně postižení vnímá dítě okolní svět zjednodušeně a deformovaně, protože nemá dostatek zkušeností získaných sluchovou cestou. Často nemůže uplatnit všechny své intelektové schopnosti, protože nižší úroveň řeči mu to neumožňuje. Stejně tak bývá zatíženo také sociální chování a orientace v mravních hodnotách, které jsou zprostředkovány především řečí. [5, 18]

Sluchový handicap přináší do života postižených následující primární omezení:

- komunikační bariéra – nejvýznamnějším deficitem je narušený vývoj řeči neboli omezená schopnost porozumění ostatním;
- deficit v orientačních schopnostech – člověk si nemůže sluchem doplňovat zrakovou orientaci, jeho orientace v prostoru se omezuje prakticky na rámeček zorného pole;
- negativní vliv na vývoj myšlení, které vychází z řeči – přemýšlíme totiž vždy v pojmech a pro rozvoj myšlení je velmi důležitá vnitřní řeč, která se u jedinců od narození neslyšících prakticky nevyvíjí;
- narušení bezpečnostní funkce – v bdělém stavu i ve spánku pomocí sluchových vjemů kontrolujeme okolí mimo naše zorné pole a jakýkoliv výstražný nebo nebezpečný zvuk vyvolá okamžitě spontánní obrannou nebo únikovou reakci. Sluchově postižený se tedy stává v tomto případě výrazně zranitelnějším;
- omezení sítě sociálních vztahů – především vzhledem k problémům v komunikaci;
- psychická zátěž – život je stráven ve „vězení ticha“;
- všem těmto bariérám se dá předcházet (nebo jejich vliv zmírnit) včasnou komplexní péčí, která začíná zjištěním sluchové vady v raném věku, přidělením sluchadla a speciální logopedickou péčí. [8]

1.1.2 Důsledky sluchové vady pro rodiče

Omezení způsobené sluchovým postižením se nepromítají pouze do života dětí, ale do života celé rodiny. Rodiče se v mnoha případech dostávají do těžké životní situace, jelikož informovanost v této problematice je nedostačující. Psychickou zátěž tedy nepociťuje pouze dítě, ale také rodiče. Objevuje se u nich často pocit neopodstatněné viny, zklamání a bezmoc, které se pak promítají do neadekvátních výchovných postojů vůči dítěti. Práce s rodiči představuje tedy podstatnou podmínku pro úspěšnou výchovu sluchově postiženého dítěte. Tuto odbornou péči v současné době zajišťují speciálně pedagogická centra při školách pro sluchově postižené děti. Při rehabilitaci dítěte pomáhá rodině také logoped, rodina by se měla přizpůsobit logopedickým pokynům v rozvoji sluchového vnímání a řeči dítěte. Reedukace sluchu je pak postavena na individuálních potřebách a zvláštnostech dítěte na základě informací rodičů. Rodina dítěte motivuje a poskytuje mu nezastupitelné podmínky pro jeho správný vývoj a chování. [5]

1.2 Klasifikace sluchového postižení

Následující podkapitoly jsou věnovány popisu ušního orgánu a dále specifikaci ušních vad.

1.2.1 Části ucha a jejich funkce

Část 1. – vnější ucho

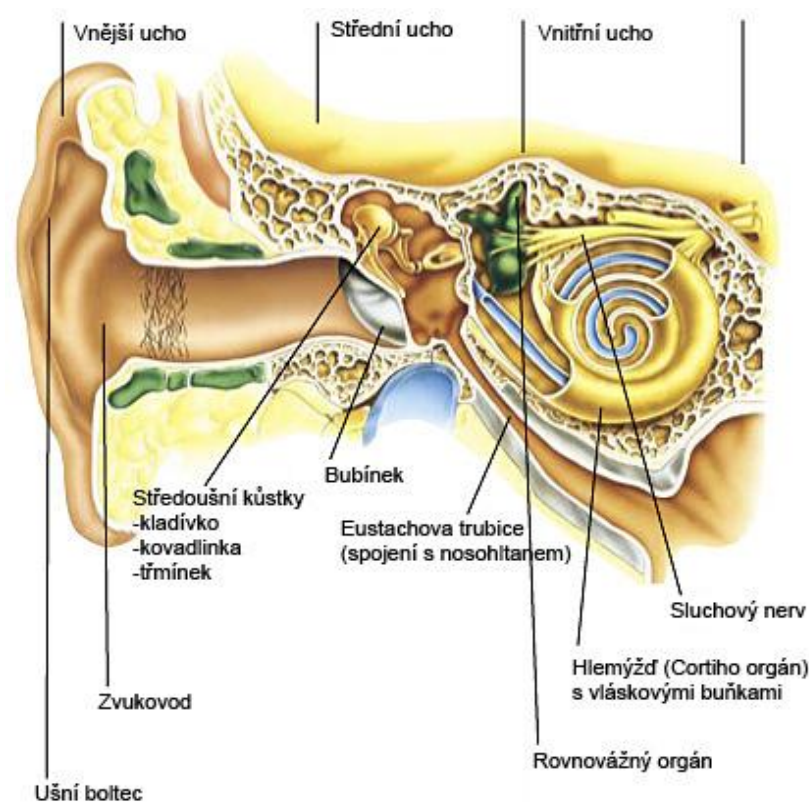
Zevní ucho soustředí zvukové vlny a směřuje je do zvukovodu, kde jsou zesíleny trychtýřovitým tvarem zvukovodu a přeneseny na ušní bubínek.

Část 2. – střední ucho

Zvukové vlny způsobují vibraci ušního bubínku, která je dále přenesena na tři drobné kůstky uložené v středním uchu. Kůstky se obecně nazývají kladívko, kovádlínka a třmínek. Tyto části propojují ušní bubínek s membránou mezi středním a vnitřním uchem, známou jako „oválné okénko“. Kmity membrány přenáší tlakové vlny zvuku do vnitřního ucha.

Část 3. – vnitřní ucho

Vnitřní ucho je vyplněné tekutinou a sestává se ze spirálovitého hlemýždě (kochlea). Tunel hlemýždě je lemován 20 000 mikroskopickými vláskovými buňkami, které převádí zvukové vlny na nervové vzruchy. Tyto vzruchy jsou dále poslány do mozku, který je interpretuje jako srozumitelné zvuky (viz Obr. 1). [22]

Obr. 1. Popis částí ucha. [22]

1.2.2 Sluchové vady

Sluchové vady a poruchy mohou vycházet z organického poškození nebo funkčního porušení kterékoliv části sluchového ústrojí (viz Tab. 1). V periferní části může být zasaženo vnější ucho (ušní boltec, zvukodod), střední ucho (bubínek, sluchové kůstky, Eustachova trubice) nebo vnitřní ucho (rovnovážné ústrojí – labyrint a hlemýžď, tzv. kochlea). Vady a poruchy centrální části postihují sluchový nerv, tj. mozková centra ve spánkovém laloku (Wernickovo senzoričké centrum sluchu a Broccovo motorické centrum řeči). Důsledky sluchových vad se promítají do vývoje dítěte jednak podle stupně postižení a také podle toho, kdy vada vznikla a jakou mělo dítě péči. Vývojová vada blokuje nebo deformuje rozvoj řeči a myšlení a vada získaná v pozdějším věku ovlivňuje funkce, které už byly vytvořeny. [8]

Tab. 1. Klasifikace sluchového postižení podle různých kritérií.

Podle typu vady (poruchy)	<p>Převodní vady - vady vnějšího a středního ucha, jedinec špatně slyší, jde o kvantitativní postižení sluchu.</p> <p>Percepční vady - vady vnitřního ucha a centrální nervové soustavy (dále jen CNS), jedinec špatně rozumí, jde o kvalitativní postižení sluchu.</p> <p>Smíšené vady - kombinace převodních a percepčních vad.</p>
Podle stupně intenzity sluchové ztráty	<p>Nedoslýchaví</p> <ul style="list-style-type: none"> - lehce (sluchová ztráta 26 – 40 dB) - středně (sluchová ztráta 41 – 55 dB) - středně těžce (sluchová ztráta 56 – 70 dB) - těžce (sluchová ztráta 71 – 91 dB) <p>Neslyšící</p> <p>Ohluchlí</p>
Podle doby vzniku	<p>Vrozené postižení</p> <p>Získané postižení (prelingvální nebo postlingvální sluchová ztráta)</p>
Podle etiologie	<p>Orgánové postižení</p> <p>Funkční postižení</p>

Zdroj: [8]

Prelingvální sluchovou ztrátou trpí osoby, u kterých vzniklo postižení perinatálně nebo před zahájením vývoje řeči v prvních měsících a letech života. Postlingvální sluchová ztráta se týká osob, u kterých došlo k náhlé nebo postupně vznikající sluchové ztrátě po dokončení vývoje řeči (obvykle se uvádí věk v období mezi 4. – 6. rokem života, v případě vývoje řeči je označován horní hranicí věk okolo 14 let). Do této skupiny může být zahrnuta sluchová ztráta jak u seniorů, tak i u dětí a dospělých, u nichž v důsledku nemoci nebo jiných traumat byla narušena schopnost slyšet. [4, 8]

1.3 Etiologie

U zdravého sluchového orgánu procházejí zvukové vlny zvukovodem a dopadají na bubínek. Tím se bubínek a následně i tři středoušní sluchové kůstky rozkmitají. Tyto vibrace rozvolní tekutinu v hlemýždi – kochley vnitřního ucha a vyvolají elektrickou odpověď tisíců droboučných nervových buněk zvaných vlasové buňky. Jejich odpověď je sluchovým nervem vedena do mozku, který ji vnímá jako zvuk. A tímto poměrně jednoduchým způsobem tedy slyšíme. U lidí se závažnou poruchou sluchu jsou vlasové buňky v hlemýždi poškozené. To znamená, že zvukové vibrace, které vstupují do hlemýždě, se nemohou přeměnit na elektrické signály, které sluchový nerv a mozek potřebují k tomu, abychom zvuk mohli vnímat. Sluchové postižení je následkem organické nebo funkční vady – poruchy, v kterékoliv části sluchového analyzátoru, sluchové dráhy a sluchových korových center, příp. funkcionálně percepčních poruch. [4]

1.3.1 Příčiny postižení sluchu

Nemálo příčin sluchových postižení (uvádí se přibližně v 50 % případů) je způsobeno geneticky podmíněnými vadami. Objevují se zde zajímavé fenomény: při autozomálně recesivní dědičnosti hluchoty se např. musí setkat dva rodiče s totožnými formami jedné konkrétní alely - genu, aby jejich dítě bylo právě vlivem této homozygotní kombinace sluchově postižené. Pokud se narodí dítě dvěma rodičům s odlišnou formou uvedené alely, bude nejspíše normálně slyšící. Jinou příčinou postižení sluchu mohou být některá infekční onemocnění matky během těhotenství (zarděnky, spalničky, chřipka, toxoplasmóza). Stále se objevují také různé formy postižení plodu v matčině těle působením zevních činitelů.

Postižení sluchu získaná v průběhu života vznikají jako následek prodělaných onemocnění (středoušní záněty, meningitida, příušnice), úrazů hlavy, ojediněle také vedlejších účinků některých léků apod. Úbytek sluchu může být jedním z přirozených projevů stárnutí, vý-

raznější zhoršování sluchu se projevuje v průměru u každého třetího člověka ve věku nad 60 let. Během života se také může objevit sluchové postižení zapříčiněné vrozenými dispozicemi, které se vlivem působení určitých faktorů náhle aktivizují. [8, 18]

1.4 Vyšetření sluchu a diagnostika

Pro kvalitní budoucí život jedince je důležité včasné rozpoznání sluchové vady. Doporučuje se provést vyšetření do prvního roku života dítěte, aby přidělené sluchadlo splnilo důležitou podmínku pro úspěšný vývoj řeči. Sluchadlo je nezbytné, jelikož dítě může slyšet řečové vzory svého okolí a napodobovat je. Současně je také zahájena logopedická péče o dítě za aktivní spolupráce rodiny.

Specializované vyšetření sluchu je v kompetenci lékařského oboru otorinolaryngologie (dále jen „ORL“). U malých dětí, které nemohou s lékařem spolupracovat při vyšetření sluchu a v některých případech také u dospělých osob se v současnosti využívají přístrojové vyšetřovací metody, které přímou vědomou odezvou pacienta nevyžadují. Touto metodou je screening otoakustických emisí (dále jen „OAE“), který vyhledává přítomnost sluchové vady u novorozenců. Jejich zaznamenání obecně svědčí pro nepřítomnost sluchové vady. Na rozdíl od jiných evropských zemí u nás zatím bohužel není prováděn plošný screening sluchových vad novorozenců a tato nákladná vyšetření se týkají pouze rizikových novorozenců. Screening se provádí na odděleních neonatologické péče, kde jsou vyšetřováni právě rizikovní novorozenci. Vyšetření se doporučuje provést v prvních třech až šesti měsících života dítěte.

Po patologickém výsledku OAE následuje vyšetření evokovaných sluchových potenciálů (nervových vzruchů v mozku). Toto vyšetření na základě kmenové audiometrie slouží k diagnostice druhu a rozsahu poruchy. Audiometrie poskytuje nesrovnatelně přesnější výsledky vyšetření sluchové funkce. Probíhá tak, že se do sluchátek nebo do kostního vibrátoru generují tóny s nastavitelnou výškou a hladinou intenzity, určuje se při tom sluchový práh pro různě vysoké tóny. Grafickým znázorněním sluchového práhu je potom tzv. audiogram. U malých dětí je sledováno hlavně jejich chování, ze kterého se usuzuje, zda zvukový signál mohly zaslechnout. Pro efektivní vyšetření je nutný několikanásobný nácvik s dítětem. [3, 17]

1.5 Komunikační schopnosti

Vývoj řeči a její rozvoj jsou vázány na jisté podmínky, které mají pro dítě zásadní význam.

Podstatná jsou následující zjištění:

- kdy byla vada u dítěte zjištěna;
- kdy dítě začalo používat sluchadlo;
- kdy byla zahájena intenzivní sluchová a řečová výchova za vedením logopedky;
- jak rodina dítě přijímá a jak realizuje výchovu sluchově postiženého dítěte v domácím prostředí.

Dříve, kdy neměly sluchově postižené děti sluchadla, byly odkázány na vnímání zrakové, popř. hmatové a na vnímání pohybových vzorců řeči. Dětem chyběla dostatečná sluchová kontrola. Řeč nekontrolovatelná sluchem ani jinými náhradními mechanismy je pro laika obtížné srozumitelná. Věty jsou obsahově jednodušší, slovní zásoba je menší a převládají dysgramatismy. Po stránce zvukové se objevují specifické znaky postižení jako je nepravidelné tempo řeči, kolísání hlasové polohy, neschopnost rozlišování délek jednotlivých samohlásek a obvyklý je taktéž výskyt přízvuku. Obecně je pro sluchově postižené děti, vedle ostatních specifik, hlavním charakteristickým rysem špatná výslovnost s nepřiměřenou hlasitostí. Výsledky současné péče dokazují, že se dá těmto nepříznivým důsledkům sluchového postižení předejít intenzivní speciální výchovou od raného věku, která je zahájena bezprostředně po přidělení sluchadel. Při včasné péči se také musí počítat s individuální schopností každého dítěte na sluchadla slyšet, s různými podmínkami pro napodobování řečových vzorců a rozdílnou možností sluchové kontroly jak vlastní, tak i slyšené řeči. [5]

Když narodí se maličký,

dar vidění má pod víčky,

dar slyšení má v něžném oušku,

dar doteku má v prstíčkách,

dar chuti pozná v prvním doušku,

dar vůně v jarních kytíčkách.

Maminko, ty k těm darům vkrátku

dar řeči přidáš nemluvnátku.

F. Hrubín [11]

2 KOMPENZACE SLUCHU

Způsoby terapie sluchových vad a poruch závisí na každém individuálním případě neslyšícího nebo nedoslýchavého jedince. Sluchově postiženým dětem jsou v naprosté většině indikovány různé druhy sluchadel jako dobré a účinné kompenzační pomůcky. V současné době je k dispozici řada různých typů a variant sluchadel (založených na analogových i digitálních technologiích), které jsou na velmi vysoké úrovni nejenom funkčně, ale i po stránce designu. Výkonné sluchadlo umístěné ve zvukovodu, za uchem nebo v obrubě brýlí je nenápadné, nepřekáží a poskytuje tedy celkově komfortní řešení. Nové typy současných výkonných sluchadel pomáhají nejen lehce a středně nedoslýchavým dětem, ale i dětem s těžkými vadami sluchu. Sluchově postižené děti dostávají pomocí sluchadel informaci o zvukových stránkách řeči, o její melodii, rytmu a přízvuku. Kontrola své vlastní řeči sluchem a její srovnání s řečí okolní přispívá k její kvalitě, což umožňuje později lepší zapojení dítěte do společnosti. [8]

2.1 Kochleární implantát

Zajímavou možností pro sluchově postižené je využití kochleárních implantátů. Kochleární implantát je zařízení, které pracuje jiným způsobem než sluchadla. Zjednodušeně lze říci, že sluchadlo zesiluje zvuky, které jsou potom obvyklým způsobem převáděny do zvukovodu přes střední ucho do vnitřního ucha a poté zpracovány. Kochleární implantát však postižený sluchový orgán „obchází“ a speciálně kódovanými zvukovými podněty dráždí přímo zakončení sluchového nervu ve vnitřním uchu v hlemýždi – kochley. [22]

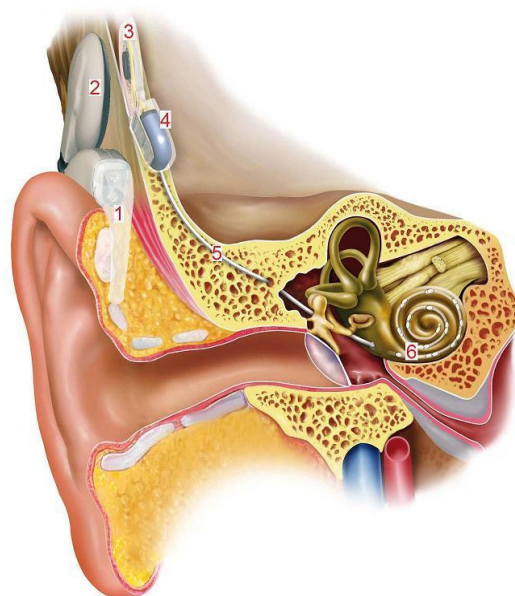
2.1.1 Seznámení s kochleárním implantátem

Kochleární implantát se skládá z vnitřní a vnější části (viz Obr. 2).

Vnější část: mikrofon umístěný za uchem, zachycuje zvuky, které jsou vedeny do řečového procesoru. Řečový procesor je buďto závěsný, který nosí pacient zavěšený nejčastěji za uchem nebo krabicový, tento má tvar ploché obdélníkové krabičky a dítě ho nosí kdekoliv na těle, tak aby ho nošení příliš neobtěžovalo (na pásku, v ledvince, na těle uchycený popruhy). V řečovém procesoru jsou ze zvuků zachycených mikrofonem vybírány a kódovány ty, které jsou důležité pro vnímání řeči. Takto zachycené zvuky jsou vedené do vysílače – vysílací cívky, která je odesílá do implantovaného přijímače.

Vnitřní část: do skalní kosti za uchem je trvale voperován přijímač, kterým jsou kódované zvuky dekodovány a jsou dále vysílány jako elektrické signály elektrodám zavedeným do hlemýždě ve vnitřním uchu. Elektrod je u kochleárních implantátů, které se u nás zavádějí dětem, dvacet dva. Vypadají jako tenký drátek a jsou za sebou prstencovitě uspořádány tak, že každá elektroda stimuluje zachovaná vlákna sluchového nervu v kochleji. Mozek následně rozeznává signály zvuku a výsledkem je sluchové vnímání. Vysílač je u přijímače udržován pomocí magnetu. Každý řečový procesor je naprogramován dle individuálních sluchových potřeb pacienta. Mozek obdrží přijímané informace během mikrosekund, takže zvuky je možné slyšet ve chvíli jejich vzniku.

- 1 Mikrofon řečového procesoru
- 2 Vysílací cívka
- 3 Implantovaný přijímač
- 4 Dekódování zvuků
- 5 Elektrodotový svazek
- 6 Stimulační elektrody

Obr. 2. Části kochleárního implantátu. [22]

Kochleární implantát je určen pouze dětem a dospělým prakticky neslyšícím, tj. těm, kteří ani po použití nejvhodnějších a nejvýkonnějších sluchadel a po dostatečně dlouhé a soustavné reedukaci sluchu nemohou vnímat řeč. [22]

Každý konkrétní případ je posuzován týmem odborníků specializovaného pracoviště podle předepsaných odborných kritérií. Kandidáti podstupují předně vyšetření fonetické, psychologické, logopedické, audiologické, následuje vyšetření ORL, neurologické a dalších lékařské posouzení. V případě dětí se zvažuje také jeho celkový vývoj, vývoj jeho komunikačních schopností a nezbytností je posouzení sociálního prostředí dítěte a jeho možností při soustavné rehabilitaci. Pečlivé zhodnocení daných kritérií ovlivňuje úspěšnost kochleární implantace i následné rehabilitace, jejímž předpokladem je, že dítě bude moci kochleární implantaci přiměřeně využívat. [17]

U vrozených sluchových vad dětí, které se narodily s oboustranným těžkým postižením sluchu a kde ani intenzivní rehabilitace s výkonnými sluchadly neumožňuje vnímání a rozvoj řeči je nejvhodnější doba pro implantaci mezi druhým a čtvrtým rokem věku. V ostatních případech ohluchnutí se implantace provádí zpravidla do půl roku po zjištěné diagnóze. Operace trvá v průměru dvě hodiny a probíhá v celkové anestézii. Z nemocnice jsou pacienti propuštěni obvykle za několik dní po implantaci. Se zákrokem je spojeno jen malé nepohodlí a většina osob se zanedlouho vrátí ke svým obvyklým aktivitám. Za 4 – 6 týdnů po operaci je poprvé zapojen a naprogramován řečový procesor pacienta. Programování řečového procesoru je třeba provádět během prvního roku opakovaně asi desetkrát, později po třech měsících, po půl roce, a pokud je nastavení procesoru stabilní, stačí provádět kontroly jednou ročně. Cílem je nastavení optimálního rozsahu stimulace jednotlivých elektrod tak, aby vyhovoval individuálním potřebám pacienta. [17]

Vhodní kandidáti jsou předloženi ke schválení revizním lékařům jednotlivých pojišťoven. Jejich vyjádření je předpokladem pro hrazení implantace příslušnými zdravotními pojišťovnami. Kochleární implantaci hradí zdravotní pojišťovny u pacientů splňující přísná indikační kritéria. Předepsaná kritéria schvaluje komise kochleárních implantací. Kochleární implantát s procesorem stojí v ČR přibližně 250.000 Kč. Proto je dobré si ho nechat pojistit (cca 3.000 Kč/rok) pro případ nečekané ztráty.

První jednokanálový implantát byl zaveden v roce 1957, přístroj s více elektrodami je znám až od roku 1978. V České republice probíhají operace 18 let, přičemž novinkou jsou v posledních letech už i experimenty s oboustrannými implantacemi.

K březnu 2011 byl kochleární implantát poskytnut již více jak 400 dětem z celkového počtu cca 600 uživatelů, nejmladší pacient byl ve věku 17 měsíců a každým rokem přibude asi 30 nových dětí, které získají kochleární implantát. Všechny operované děti, jež před zavedením kochleárního implantátu nebyly schopny slyšet prostřednictvím sluchadel ani velmi hlasité zvuky, nyní rozeznávají okolní zvuky na normální hladině hlasitosti a postupně, podle individuálních schopností, začínají rozumět řeči bez odezírání. [19]

Jedním z cílů současného výzkumu Centra kochleárních implantací je oboustranné zavedení kochleárního implantátu, které je dočasně prováděno pouze v zahraničí. Elektrody jsou tedy zavedeny do obou dvou hlemýžďů a dle odborníků se dá předpokládat, že většina dětí by tuto oboustrannou implantaci mohla podstoupit. Výhody oboustranné implantace jsou především v možnosti lepší orientace v prostoru i ve společnosti. Pacient lépe slyší v hlu-

ku, za akusticky nevýhodných podmínek, nebo pokud mluví více osob najednou. Uživatelé jsou také např. schopni lépe odposlouchávat stereo a ostatní mediální přenosy zvuku. Došlo by jistě ke zlepšení sebevědomí dotyčného a k nastolení lepšího pocitu bezpečí. Celosvětově se do tohoto směru velmi investuje a předpokládá se, že i v naší republice přejdeme se souhlasem pojišťoven na tento způsob. [17, 19]

2.1.2 Rehabilitační péče

Důsledně a kvalitně prováděná rehabilitace je nezbytným předpokladem pro dobré využití kochleárního implantátu a rozvoj sluchových schopností. U starších dětí, které ohluchly po osvojení řeči a jazyka (postlingválně), je rehabilitace jednodušší a kratší. U dětí, které se narodily neslyšící nebo ohluchly brzy po narození (prelingválně), trvá rehabilitace několik let. Existuje několik rehabilitačních vzdělávacích alternativ, ke kterým patří sluchově verbální a orální programy pod vedením logopedů a odborných pracovníků Centra kochleárních implantací.

V případě dítěte je nutné, aby program zahrnoval:

- plán, jak přimět dítě nosit řečový procesor po celou dobu, kdy je vzhůru;
- detailní plán pro učitele, rehabilitační pracovníky a rodinu, který je zaměřen na rozvoj sluchového vnímání dítěte pomocí implantátu, a tím i na rozvoj mluvené řeči a vzdělávání;
- rozvoj sluchového vnímání by se měl prolínat běžnými denními aktivitami dítěte.

Rehabilitace je intenzivní, a proto namáhavý proces pro všechny zúčastněné strany, ale její výsledky jsou ku prospěchu dítěte obrovské. Kochleární implantace otevírá nové a velké možnosti, zejména pro rozvoj řeči v předškolním věku. Důležitou a po implantaci první podmínkou rozvoje sluchového vnímání je soustavná a systematická reedukace sluchu a řeči v rámci celkové rehabilitace dítěte pod vedením logopeda. Dítě neslyšící může s přístrojem slyšet přibližně stejně jako dítě středně či těžce nedoslýchavé, s nedoslýchavostí převodního typu tzn., že může sluchem vnímat vyšší tóny zejména pro vnímání řeči. Podle individuální dispozice dítěte se pak rozvíjí jeho řeč po stránce obsahové a formální. Za příznivých okolností může dítě po určité době systematické reedukace vnímat řeč a rozumět jí, v některých případech dokonce i úspěšně telefonovat. Vedle léčebné rehabilitace je pro sluchově handicapované mimořádně důležitá rehabilitace sociální, a to především překonání komunikačních bariér. Stejně tak příležitost pracovat a realizovat se nejenom v rodinném prostředí. [18, 19]

2.1.3 Rozvoj dalších důležitých schopností

U dítěte je třeba rozvíjet další schopnosti důležité pro úspěšnou komunikaci s okolím.

Odezírání – po určité době reedukace sluchu lze pozorovat zhoršení schopnosti odezírat. Je to pravděpodobně známkou počátku využívání sluchu při komunikaci řečí. Později se však odezírání a sluchové vnímání navzájem koordinují a doplňují. Odezírání se zlepšuje pravděpodobně vlivem rozvíjející se řeči dítěte.

Nutno dodat, že různá metodologická pojetí rehabilitace osob s kochleární implantací se v postoji k odezírání liší. Např. auditivně verbální terapie při výchově sluchově postiženého dítěte zamezuje odezírání, a podněcuje tak především jeho sluchové vnímání tzv. monosenzoriální přístup. Dítě, které nemá zkušenost se sluchovými vjemy a které vnímalo do operace řeč pouze odezíráním, využívá odezírání ve větší míře než dítě, které již mělo před ohluchnutím zkušenost se sluchovými vjemy. Volba metodických postupů by se tedy měla při rehabilitaci odvíjet od individuálních potřeb každého jedince (dosavadní zkušenosti, věk, vývoj řeči), a to s důrazem kladeným především na reedukaci sluchu.

Čtení – rozvoj čtení přináší dítěti nové jazykové zkušenosti, kterými je kladně motivováno ke čtení s porozuměním. Četba ovlivňuje vývoj řeči dítěte a tím i vývoj jeho sluchového vnímání.

Schopnost domýšlet – neúplně slyšené či odezřené sdělení. To je možné na základě povšechné znalosti tématu i konkrétních pojmů. Dítě tuto schopnost rozvíjelo již dříve v oblasti zrakového vnímání (při odezírání).

Přiměřené sociální chování – úspěšné osvojení si sociální dovedností a zkušeností se může dařit pouze tehdy, má-li dítě dostatek příležitostí ke kontaktu s vrstevníky, např. v rámci přátelských vztahů rodiny, či ve výchovných institucích jako jsou zájmové kroužky apod. Rodina by měla být informována o správné motivaci a podpoře dítěte. Budoucí školní zařazení by mělo následovat po dostatečné přípravě dítěte, rodiny i pedagogů. Umístění dítěte do školního zařízení je učiněno po odpovědném zhodnocení situace dítěte logopedem, psychologem a případně také ve spolupráci se sociálním pracovníkem. Nezbytné návštěvy logopeda i dalších odborných pracovníků pokračují i v průběhu školní docházky. [10]

3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Vzdělávání dětí se sluchovým postižením je již dlouho zajišťováno vzhledem k jejich sluchové vadě a důsledků z ní vyplývajících ve speciálních školách. Jsou to školy pro sluchově postižené, které organizačně patří do speciálního školství. V posledních letech se však můžeme denně setkat v našich běžných mateřských školách i základních školách (nejsou zřízeny pro žáky se zdravotním postižením) s nedoslýchavými dětmi, které se vzdělávají společně s dětmi zdravými. Výchovu a vzdělávání žáků se zdravotním postižením upravuje Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. V současnosti se nabízí následující možnosti speciálního vzdělávání zdravotně znevýhodněných žáků:

- formou individuální integrace (jednoho žáka),
- formou skupinové integrace (třídy nebo skupiny žáků),
- ve speciální škole, zřízené pro žáky se zdravotním postižením,
- kombinací předcházejících forem vzdělávání.

Žák se zdravotním postižením se dle zákona přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem taktéž podmínkám a možnostem školy. [5, 14]

3.1 Integrace

Pojetí integrace lze chápat jako plnohodnotné soužití zdravých a hendikepovaných jedinců, jež umožňuje respektování individuálních potřeb každého z nich v různých oblastech života (vzdělávání, zaměstnání, volný čas apod.). Je možné tedy říci, že integrace značí určité zapojení či včlenění jedince do komunity nebo běžné populace.

Školní integrace je tedy způsob zapojení dětí, žáků nebo studentů se zdravotním postižením, tj. se speciálními vzdělávacími potřebami, do vzdělávacího systému v běžných školách. Podle vyhlášky č. 73/2005 Sb., se vzdělávání uskutečňuje s pomocí podpůrných opatření, která jsou odlišná nebo jsou poskytována nad rámec individuálních pedagogických a organizačních opatření spojených se vzděláváním žáků stejného věku v běžných školách. Podpůrná opatření jsou poskytována v podobě speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání. Tato opatření dále zahrnují kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky, taktéž speciální učebnice a didaktické materiály. V neposlední řadě se podpora ve škole týká zařazení předmětů speciální pedagogické péče, poskytování pedagogicko-

psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě a další úpravy zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáka. [1, 14]

3.1.1 Vývoj integračního procesu v České republice

Následující tabulka (Tab. 2) nabízí srovnání počtu žáků (ve věku 3 – 18 let) individuálně integrovaných nebo začleněných ve speciálních třídách běžných škol v letech 2005 – 2010.

Tab. 2. Počet integrovaných žáků v letech 2005 – 2010.

Integrovaní žáci	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Celkem	64 769	58 717	61 854	59 164	60 014
Individuálně	51 235	46 075	42 497	41 201	42 825
Ve speciálních třídách běžných škol	13 354	12 642	19 357	17 963	17 189
Mateřské školy					
Individuálně	1 515	1 591	1 683	1 693	1 780
Ve speciálních třídách běžných škol	3 706	3 821	3 879	3 998	4 124
Základní školy					
Individuálně	45 556	39 982	36 085	34 350	34 761
Ve speciálních třídách běžných škol	9 806	8 574	8 961	7 951	7 026
Střední školy					
Individuálně	4 164	4 502	4 729	5 158	6 284
Ve speciálních třídách běžných škol	22	247	6 517	6 014	6 039

Zdroj: [20]

Z tabulky (Tab. 2) je zřejmé, že proces integrace byl v průběhu posledních pěti let významně rozvinut hlavně na středních školách, pro starší handicapované žáky se zde tedy nabízí možnost získání vyššího odborného vzdělání v běžných školách. Integrační proces v mateřských školách má dle numerické komparace taktéž mírně rostoucí tendenci a konečně základní školy se vyznačují naopak vyšší redukcí integrovaných dětí. Údaje odpovídají vývoji populace, a tedy na základních školách jsou tato klesající čísla výsledkem nástupu početně slabších ročníků dětí do školy.

3.1.2 Program integrace

Pro úspěšnou integraci sluchově postiženého dítěte do běžné školy je nutné vykonat následující zásadní kroky:

- posouzení vhodnosti integrace dítěte a jejího způsobu za odborné spolupráce kompetentních osob jako je např. psycholog, logoped a sociální pracovník;
- vyhledání či doporučení vhodného předškolního a školního zařízení pro každý individuální případ;
- metodická a odborná pomoc pedagogů běžné školy formou konzultací a návštěv pracovníka speciálně pedagogického centra včetně doporučení vhodných kompenzačních pomůcek a reedukačních materiálů;
- soustavná speciálně pedagogická a logopedická péče o každé dítě za přítomnosti koordinované spolupráce SPC se školou a rodinou.

V případě zdárné integrace dítěte začne vyrůstat ve společnosti zdravých dětí a postupně se zapojuje navzdory svému handicapu do života svých vrstevníků. Schopnost přizpůsobit se vnějším vlivům společenského prostředí je totiž největší v raném věku, přičemž se uvádí, že se oslabuje po jedenáctém roce života. Proces zapojování do společnosti jistě není vázán jen na předškolní věk (ten je však zásadní), ale probíhá během celé školní docházky, studia či zaměstnání. [14]

3.1.3 Individuální vzdělávací plán

V průběhu školní docházky integrovaného žáka se pro jeho potřeby stanovuje individuální vzdělávací plán, který vychází ze školní vzdělávacího programu příslušné školy. Individuální plán může být doplněn o poznatky odborných vyšetření, doporučení a vyjádření jednotlivých kompetentních osob. Je to jedna z částí školní dokumentace žáka, která zahrnuje následující skutečnosti:

- vymezení obsahu, rozsahu a způsobu poskytování individuální pedagogické či psychologické péče včetně patřičných odůvodnění;
- časové a obsahové rozvržení učiva, postup zadávání úkolů, způsob plnění a hodnocení a nápodobně popis úpravy konání závěrečných zkoušek;
- v případě potřeby vyjádření dalšího pracovníka podílejícího se na práci žáka, informace o využití tlumočnických služeb;
- seznam učebních pomůcek a didaktických materiálů, předpokládaná potřeba finančních prostředků;
- návrh sníženého počtu žáků ve třídě;
- vymezení zodpovědných osob (asistent pedagoga, výchovný poradce, logoped aj.).

Individuální vzdělávací plán je vytvořen obvykle před nástupem žáka do školy (nejdéle měsíc po nástupu) a může být doplňován či opravován v průběhu celého školního roku dle aktuálních potřeb. Plán se zpracovává za spolupráce všech kompetentních osob a za jeho vytvoření odpovídá ředitel školy. [14]

3.2 Výuka integrovaného dítěte s kochleárním implantátem

Při výuce dítěte s kochleárním implantátem je nutné brát na zřetel následující nezbytnosti.

Rozvoj a změny sluchového vnímání – dítě se postupně učí využívat sluchové podněty a průběžně je integruje do svých komunikačních schopností. Vývoj sluchového vnímání je z hlediska času velmi individuální a na rozvoj sluchového vnímání je zapotřebí dostatek přiměřených podnětů, jejich opakování a spojení s každodenní činností dítěte.

Rozvoj řeči – s rozvojem sluchového vnímání stoupá i řečová aktivita dítěte. Dítě začíná úspěšněji komunikovat se svými okolím, rozšiřuje svou slovní zásobu a upevňuje si nové pojmy z vyučování. U starších dětí je možné pozorovat zvýšený zájem o četbu.

Únava sluchové funkce – nová sluchová funkce je hlavně zpočátku implantace velmi snadno unavitelná. Pedagog by měl vhodně kombinovat vyučovací proces s relaxačním působením, kdy dítě může využít i jiných smyslů nebo pohybu. Zabráni se tak hlavně žákově obtížnější pozornosti a možným chybným výkonům.

Pozornost a výběr podnětů - po dlouhou dobu s množstvím sluchovým podnětů dítě s kochleárním implantátem nedokáže vybrat ty pro něj podstatné. Žák také špatně vnímá v rušném prostředí (křik ve třídě, bouchání židlemi, apod.) a při komunikaci více osob najednou. Pedagog může podpořit sluchové vnímání žáka radou, kdy a na co se má v průběhu rozhovoru zaměřit.

Adaptace na nové sluchové podněty – dítě se postupně častým opakováním seznamuje (individuálně dlouho) s novými sluchovými podněty, které dosud neslyšel. Adaptace se týká hlavně mluvené řeči osob, které dítě dřív neznalo.

Přechodné zhoršení sluchového vnímání – k přechodnému zhoršení dochází obvykle vlivem únavy, stresu, nachlazení a dalších nemocí. Dítě nosí řečový procesor celý den a odkládá je před spaním nebo koupáním, jelikož procesor není vodotěsný. Uživatel, rodina a všechny kompetentní osoby by měly být poučeny o provozu procesoru a v případě poruchy by měli vědět, kam nebo na koho se nejlépe obrátit. [10]

4 ASISTENT PEDAGOGA

Podle § 2 odst. 1 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je asistent pedagoga pedagogickým pracovníkem, který vykonává přímou pedagogickou činnost. Pedagogický pracovník je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání. [16]

4.1 Náplň práce asistenta pedagoga

Asistent pedagoga nabízí „pomocnou ruku“ žákům, se speciálními vzdělávacími potřebami (žáci se zdravotním postižením či žáci se sociálním znevýhodněním apod.) pro co nejsnadnější přizpůsobení se školnímu prostředí. V případě nutnosti je náplní této funkce pomoc dětem s těžším zdravotním postižením při sebeobsluze. Asistent pedagoga je obvykle ve třídě v průběhu celého vyučování, a pokud je potřeba obchází i ostatní děti a objasňuje jim pedagogický výklad na základě pokynů pedagogického pracovníka. Zprostředkovává pomoc při výchovné a vzdělávací činnosti nebo při komunikaci se žáky a při spolupráci s jejich zákonnými zástupci. [13]

Ředitel školy může dle zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon) zřídit funkci asistenta pedagoga se souhlasem příslušného krajského úřadu. Žádost o souhlas zřízení funkce asistenta pedagoga obsahuje kontaktní údaje instituce, zdůvodnění potřeby asistenta pedagoga, dosažené vzdělání, platové ohodnocení, náplň práce a cíle, kterých chce zřízením této funkce ve škole dosáhnout a další doplňující informace.

Samotnou náplň práce asistenta pedagoga stanovuje ředitel školy. Ve třídách, odděleních a studijních skupinách určených pro žáky s těžkým zdravotním postižením mohou zabezpečovat výchovně vzdělávací činnost souběžně 3 pedagogičtí pracovníci, z nichž 1 je asistent pedagoga. Ředitel je povinen vykazovat počet dětí, kterým je asistent určen. Asistent pro děti ze znevýhodněného prostředí je vyplácen z rezervy krajského úřadu, asistent pro děti se zdravotním postižením je placen navýšením normativu.

Jestliže asistent žáka nevykonává činnosti, které jsou zařazeny v kategorii pedagogických pracovníků, v této situaci se nejedná o asistenta pedagoga, ale o osobního asistenta. Osobní asistent nevykonává pedagogickou činnost, takže jeho práce nemusí končit s koncem výuky, ale na rozdíl od asistenta pedagoga stará se o žáka i mimo školní prostředí např.: doprovod žáka do školy, pomoc při stravování, hygieně, sebeobsluze apod. [13, 16]

Pracovní pozice asistenta pedagoga je poměrně nová (v katalogu prací zařazena od začátku roku 2004), zájemci o práci asistenta pedagoga nemají mnohdy jasnou představu, co funkce obnáší. V praxi se pak stává, že někteří uchazeči očekávají menší náročnost v porovnání s prací učitelů nebo vychovatelů, domnívají se, že nebudou muset uplatnit vlastní iniciativu, že se budou řídit pouze pokyny učitele nebo žijí v domnění, že práce s jedním dítětem je snazší než práce s celou třídou apod. To je ovšem velký omyl. Kromě již zmíněné kvalifikace, je důležité, dalo by se říci ještě důležitější, disponovat určitými osobnostními předpoklady. Základním předpokladem uchazeče je dobrý vztah k dětem, tj. očekávaná schopnost komunikace s dětmi. Asistent pedagoga by měl být rovněž spolehlivý a odpovědný, kreativní, flexibilní a ochotný učit se novým věcem. Důležitá je také dobrá spolupráce s učiteli, rodinou dítěte a dalšími kompetentními osobami (pracovníci SPC nebo PPP). [2]

4.1.1 Základní pravidla pro práci asistenta pedagoga

Míru a charakter potřebné podpory začleněnému žákovi stejně jako prostředky a formy práce s ním předně stanoví individuální vzdělávací plán. Asistent pedagoga by však měl při výkonu své funkce obecně dodržovat následující pravidla:

- měl by vědět, proč je žák vzděláván v běžné třídě, a být schopen to sdělit spolužákům, učitelům, případně i rodičům ostatních dětí;
- aktivně spolupracovat s učitelem a připravovat se na hodiny;
- znát individuální vzdělávací plán, účastnit se při jeho sestavování a pracovat s ním;
- poskytovat žákovi pomoc, ale nedělat úkoly za něj;
- podporovat žáka v samostatnosti;
- podporovat žáka v rozhovoru s ostatními – nemluvit za něj, podněcovat ho ke komunikaci a být pro ostatní „modelem“ v chování k začleněnému žákovi. [13]

4.2 Vztah asistenta a žáka

V množství interakcí asistenta pedagoga s širokým okolím dítěte se skrývá i nebezpečí vzniku nedorozumění a konfliktů. Nejdůležitější vztah asistenta pedagoga se začleňovaným žákem musí být uchráněn od celé řady prohrěšků, které v průběhu jejich vzájemné spolupráce mohou vyplout na povrch. K těm nejčastěji se vyskytujícím chybám patří:

- nevyjasněný si vzájemný vztah, neurčení mantinelů a pravidel, což později může vést ke ztrátě autority a nezvládnání dítěte; vhodný není ani příliš autoritativní, ani

příliš kamarádský přístup, některé děti pokládají mírnost a shovívavost za slabost a brzy se je pokusí využít;

- každý i drobný neúspěch dítěte pokládají asistenti za své selhání a kladou na ně nepřiměřené nároky nebo naopak plní jeho úkoly, napovídají a snaží se, aby dítě za každou cenu uspělo;
- příliš kompenzují, nedají dítěti příležitost zvládnout běžné úkony, dělají vše za ně, a tím brání rozvoji jeho samostatnosti;
- mluví a rozhodují za dítě, nedají mu tedy prostor na vlastní vyjádření; v situacích, kdy se učitel obrací s otázkou přímo na dítě, by si asistent měl jakékoliv projevování zakázat;
- příliš se na dítě fixují, „přivlastňují si je“ nebo dovolí, aby se dítě fixovalo na ně.

Také spolužáci začleňovaného dítěte mohou asistentovi připravit nejednu horkou chvíli. Zvláště starší děti, kterým nikdo neobjasnil smysl a přínos inkluze a roli asistenta pedagoga, považují někdy jeho přítomnost ve třídě za zbytečnou, nebo dokonce za nespravedlivou výhodu jen pro jednoho žáka. Nerespektují ho a někdy se asistent může stát i terčem různých drzostí. Zde je velmi důležité, jak se asistent při nástupu do třídy uvede a jak ho učitel dětem představí, jestli vědí, jak asistenta oslovovat, s čím se na něj obracet atd. Velký význam pro kvalitu vztahu asistenta pedagoga se všemi dětmi ve třídě má jeho vztah s učitelem. Děti jsou velmi vnímavé k různým averzím, přehlížení a podceňování. Pokud tedy neprofesionálně přijímá jeho roli pedagog, nemůže se očekávat, že děti budou asistenta respektovat a přijímat. Úroveň komunikace s dětmi i pedagogy samozřejmě ovlivňuje také samotná osobnost asistenta pedagoga. Od asistenta pedagoga se očekává, že bude prostředníkem mezi integrovaným žákem a školním prostředím a že mu pomůže s navázáním sociální interakce s okolím. [2, 13]

Funkce asistenta pedagoga má v posledních letech významné a nezastupitelné místo ve školních zařízeních a dle tendencí ve vývoji lze očekávat, že požadavky na asistenty pedagoga nebudou zřejmě v blízké budoucnosti na ústupu. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) schvalovalo aktuálně na rok 2011 přidělení finanční podpory v rámci programu „Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním“ cca 555 požadavků na asistenta pedagoga. Uvedená suma je výsledkem součtu žádostí jednotlivých krajů v rámci celé České republiky, z čehož se konkrétně ve Zlínském kraji jedná o 16 žádostí na asistenta pedagoga. Navržená dotace MŠMT na financování tohoto projektu činí pro rok 2011 téměř 74,5 mil. Kč. [23]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce objasňuje proces integrace sluchově postiženého žáka s kochleárním implantátem v běžné základní škole, a to na základě kvalitativního výzkumu asistentky pedagoga. Odrazovým můstkem výzkumu je specifikace kazuistiky žáka (výzkumného vzorku), jelikož je nutno brát v úvahu fakt, že každé dítě je individuum s vlastními potřebami. Postupné zjišťování požadavků jedince směřuje učitele a asistenta pedagoga k eventuelním změnám dosavadních zavedených kroků pedagogické péče o dítě. Navržené postupy práce mohou být platné ne u všech takto postižených dětí, proto lze říci již nyní, že snaha o zobecnění osvědčených pravidel není v popředí zájmů provedeného výzkumu. Cílem praktické části bakalářské práce je formulace kritérií pro optimální práci asistentky pedagoga a její spolupráci s integrovaným žákem v rámci uskutečněné reedukace.

5.1 Metodika práce

Praktické část bakalářské práce je zpracována na základě metodiky kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum se vyznačuje cirkulárním cyklem zpracování dat. Tento způsob analýzy dat bude následně využit v průběhu zpracování sledovaných jevů a v postupném získávání informací o respondentovi a jeho prostředí. Během výzkumu je průběžně prováděn sběr dat, jejich porovnávání mezi sebou a následné vyhodnocování. Na základě rodících se analýz jsou vybírány nové případy, sbírána další data a v určitých chvílích dochází k modifikaci předcházejících fází výzkumu k dosažení kýženého cíle. [12]

5.2 Techniky sběru dat

Úspěšné řešení zvolené problematiky spočívá v mapování každodenní práce asistentky pedagoga s respondentem. Ve zkoumaném terénu (školním prostředí) jsou sledovány stěžejní činnosti a všechny důležité okolnosti při reedukaci integrovaného žáka v průběhu jednoho školního roku. Dalšími důležitými respondenty ve výzkumu jsou Jirkovi rodiče, pracovníci SPC a ve školním prostředí třídní učitelka, žákovi spolužáci a ostatní odpovědní vyučující.

5.2.1 Pozorování

Nejčastěji využívanou technikou sběru dat byla metoda pozorování, a to konkrétně základní typ této metody tzv. zúčastněné pozorování. Asistence pedagoga se podílí různou měrou

účasti na aktivitách respondenta. Nejvýznamnější spolupráce s žákem se uskutečňuje během vyučování, buď to společného s ostatními spolužáky, nebo v rámci individuálně strávených hodin pouze s žákem samotným. Pozorování se neuskutečňuje pouze s úplným zapojením činnosti asistentky, ale taktéž pasivním sledováním chování žáka při interakci s ostatními vyučujícími či spolužáky. Díky možnosti účastnit se společně s žákem návštěv v SPC při jeho pravidelných kontrolách, je možné provést zúčastněné pozorování s občasným zapojením vlastní aktivity jako asistentky pedagoga. Návštěv se účastní i rodiče, dochází tak k současnému pozorování nejen odborné, ale nápodobně i rodinné účasti a péče o žákovu osobnost. Spolupráce se všemi stranami je na velmi dobré úrovni, a proto jakýkoliv problém, otázka či požadavek jsou řešeny obratem v nejbližší možné době. Tato skutečnost je poté velkou oporou nejen dítěte, ale i práce asistentky pedagoga. I v případě podezření na možné zkreslené výsledky pozorování dochází k možnosti provedení dalšího výzkumu a na jeho základě k patřičným změnám práce s žákem v jeho prospěch. [12]

5.2.2 Rozhovor

Metoda zúčastněného pozorování je často spojena s metodou rozhovoru, která umožňuje specifikovat nepřesnosti v pozorovatelské výzkumu a dotváří komplexní obraz a odpověď na výzkumný problém. Tyto dvě techniky sběru dat se průběžně prolínají, pozorování dává podněty pro otázky v rozhovoru a rozhovor nabízí podněty ke sledování a zamyšlení v průběhu pozorování. Kombinace metod dotváří komplexnost situace a poskytuje možnost maximálního porozumění daného problému a postupně napomáhá dotvářet vzniklé odpovědi. Co se týká rozhovoru samotného, téměř vždy je sběr dat o žákově problematice zjišťován na základě hloubkového rozhovoru neboli tzv. nestandardizovaného dotazování jednoho účastníka výzkumu několika otevřenými otázkami.

Prostřednictvím tohoto dotazování jsou oslovovány všechny potřebné a kompetentní osoby žákova prostředí, kterými jsou hlavně rodiče a pracovníci SPC, ve školním prostředí je to třídní učitelka a další vyučující včetně chlapcových spolužáků a kamarádů. Pomocí otevřených otázek jsou řešeny nejrůznější aktuální situace a zároveň je také možné porozumět pohledu jiných lidí na životní situaci respondenta. Rozhovory přináší asistentce pedagoga nejrůznější nová zjištění o žákovi, upozornění na případné jevy a v neposlední řadě také cenné rady pro efektivní školní spolupráci. Kladené otázky jsou dle potřeby formálního i neformálního charakteru. Pro správné pochopení věci musí být asistentka pedagoga schopna umět číst i neverbální sdělení a neměla by jí chybět citlivost k jednotlivým téma-

tům i k samotnému respondentovi. Otázky byly v některých rozhovorech zčásti připravené a poté spontánně kladené v návaznosti na vzniklé téma, v jiných rozhovorech připravené nebyly a dle aktuální situace se řeší nejdůležitější záležitosti týkající se problematiky respondenta.

Uskutečněna byla také metoda rozhovoru tzv. ohnisková skupina, která vznikla samovolně při debatě ve třídě respondenta na téma „Neslyšící“. Bylo velmi zajímavé zjišťovat názory žákových vrstevníků, mapovat jejich postřehy a taktéž pocity znevýhodnění ve srovnání s neslyšícím spolužákem vzhledem k náročnosti učiva a hodnocení jejich prospěchu. Pro zdravé klima třídy a pro snadnější pochopení situace jejich handicapovaného spolužáka jsou podobné debaty velmi důležité. Pomocnou ruku nabízí také školní psychologka, která dochází jednou týdně do třídy a formou nejrůznějších her se snaží u dětí dosáhnout co nejeftektivnějšího porozumění různým životním okolnostem. Cílem její práce ve třídě je tedy snaha o nastolení vzájemné ohleduplnosti u dětí. [12]

5.2.3 Sekundární analýza dat

Ve výzkumu byla realizována rovněž sekundární analýza dat, která nabízí analýzu již existujících dat. Využity byly dostupné informace z žákova blízkého okolí (odborné lékařské zprávy a doporučení včetně didaktických materiálů, publikací a letáků ze SPC, rodinné fotky a poznámky asistentky pedagoga spolupracující s žákem v průběhu školní docházky v 1. třídě). Vedle těchto dat byly vyhledány a analyzovány informace z veřejně dostupných zdrojů (monografie, TV, internet, odborné články apod.). Sekundární analýza dat poskytla významné rozšíření obzorů v této problematice, jelikož podpořila asistenční práci další vědomostní injekcí pro snazší empatii žákova problému. [12]

5.3 Sledovaný respondent a jeho prostředí

Na přání rodiny dítěte, jehož integrace je vyhodnocována, bude pro tuto práci použito fiktivní jméno Jiří Novák. Sedmiletý Jirka dochází do druhé třídy běžné základní školy, kterou společně s ním navštěvuje celkem sedmnáct dětí. Jedná se o zdravotně postiženého žáka původně s percepční vadou sluchu velmi závažného stupně, nyní je již sluch kompenzován kochleární implantátem. Zdravotní postižení žáka je takového rozsahu a stupně, že mu bylo indikováno zařazení do režimu speciálního školství, nebo přednostně integrace do běžné školy za přítomnosti asistenta pedagoga ve vyučování, a to z důvodu jeho nadprůměrné úrovně neverbální složky intelektu.

Jirka je od jednoho roku v péči SPC pro vady sluchu, kde pravidelně dodnes dochází z důvodu intenzivní edukace sluchu a řeči. Ve dvou letech podstoupil operaci ve FN v Motole, kde mu byl zaveden kochleární implantát. Po zdárné implantaci a všech absolvovaných rehabilitacích nastoupil ve čtyřech letech do logopedické třídy mateřské školy za spolupráce pracovníků SPC včetně nezbytné spolupráce rodiny.

Žák komunikuje orální řečí, orientuje se sluchem a minimálně odezírá. Odezírání je na doporučení logopedky zastoupeno v co nejnižší možné míře, a to v případě úplné absence kochleárního implantátu nebo opakovaném neporozumění mluvené řeči. Běžné komunikaci tedy Jiří rozumí, avšak jeho pasivní i aktivní slovní zásoba zatím není dostatečně rozvíjena. Jeho výslovnost je srozumitelná, ale ještě je přítomna dyslalie („patlavost“). Samotné porozumění řeči závisí na prostředí, jelikož v hlučném prostředí je snížena schopnost porozumění, a také na tom, zda Jirka pojem zná z důvodu jeho omezené slovní zásoby. Složitějším pokynům zatím plně nerozumí a potřebuje objasnění daných souvislostí. Zbylé percepčně-motorické oblasti jsou u chlapce v normě.

Jiří má výbornou péči nejen odbornou v SPC a FN v Motole, ale taktéž jeho rodinné zázemí odpovídá nejvyšším možným požadavkům pro kvalitní spolupráci a péči o dítě. Ve volném čase se Jirka za podpory rodičů věnuje aktivně tenisu, ve kterém dosahuje již nyní velkých úspěchů. Pro chlapce je odreagování velmi důležité nejen kvůli pracně vynaloženému úsilí při odposlechu, ale rovněž z důvodu jeho značného temperamentu, který potřebuje patřičným způsobem zúročit a zároveň upokojit. Rodiče Jirky jsou slyšící stejně jako jeho mladší sourozenec.

Sídlištní základní škola, do které Jirka dochází, byla slavnostně otevřena takřka před 40 lety a v současné době ji navštěvuje cca 350 žáků. Jak již bylo uvedeno, na základě doporučení SPC je v chlapcově třídě snížený počet žáků na 17 dětí a výuku absolvuje od první třídy za podpory asistentky pedagoga. Odborný posudek a doporučení pro školní práci byl zpracován na podkladě foniatrického, speciálně pedagogického a psychologického vyšetření chlapce s průběžnými korekcemi dle aktuálních potřeb. Tyto reference a návrhy jsou zahrnuty v žakově individuálním vzdělávacím plánu a jsou respektovány při výuce. Škola se snaží všem vymezeným požadavkům vyjít vstříc a respektuje žakovy individuální potřeby za kvalitní spolupráce pracovníků SPC a Jirkovy rodiny.

6 SPOLUPRÁCE ASISTENTKY PEDAGOGA S ŽÁKEM

6.1 Zásady pro školní práci

Na začátku školního roku bylo nutné pro zdárnou práci asistentky pedagoga absolvovat počáteční konzultace předně s pracovnící SPC, třídní učitelkou a v neposlední řadě také s rodiči žáka. Tyto osoby přispěly svými cennými radami, doporučeními a dalšími informacemi k budoucí úspěšné spolupráci s žákem.

6.1.1 Odborné konzultace v SPC

Důležitá sdělení a doporučení byla získána při návštěvě pracovnice Speciálně pedagogického centra pro sluchově postižené, která se snaží velmi ochotně podpořit školní práci žáka. Vyčerpávajícím způsobem poskytla prvotní rady, které by měly žákovi pomoci v integračním procesu. Při práci s Jirkou by tedy neměly být opomíjeny následující zásady.

- Nezbytné je dodržovat doporučení pro práci se sluchově postiženými – mluvit přiměřeně hlasitě, pomaleji, se správnou výslovností, zachovat přiměřený rytmus řeči, mluvit v kratších větách a ne s přehnanou artikulací ani gestikulací.
- Na dítě s větší ztrátou sluchu jako je Jiří by se mělo mluvit ze vzdálenosti max. 3 metrů a to v poloze vhodná k odezírání, pokud by žák nezaslechl anebo neporozuměl všem slovům. Při čtení knihy a dalších materiálů musí být také vidět do obličeje.
- Při práci s Jirkou se ve velké míře využívá obrázkových ilustrací či názorných pomůcek a předmětů, které pomáhají pochopit výklad pojmů a objasňují vysvětlovanou situaci. Nutné je ujišťovat se o pochopení instrukcí např. pokud následuje samostatná práce dětí, kterou by měl s případným dovysvětlením zvládnout sám.
- Ve vyučování se dbá na dodržení takového hlukového stavu, aby nemluvalo více dětí najednou a žák tak snadněji zachytil všechny informace. Jiří má také dovoleno otáčet se na vyvolané žáky popř. si dojít vyslechnout sdělení blíže k osobě.
- Sluchadlo je individuálně nastaveno na určitý stupeň zesílení, aby Jirka porozuměl i v tichém prostředí, naopak v hlučném prostředí (např. v tělocvičně, v jídelně, na chodbě o přestávce) je snižena schopnost chlapcovy komunikace, a proto musí být dbáno na jeho bezpečnost. Nápodobně i při plaveckém výcviku bylo Jirkovo dorozumívání omezeno, protože zde musel naslouchadlo sundat a spoléhal se pouze na schopnost odezírání a pochopení pokynů dle názorné ukázky poučené vyučující. [26]

6.1.2 Spolupráce s třídní učitelkou

Zdařilá integrace žáka probíhá hlavně za velké podpory a úspěšné spolupráce s třídní učitelkou. Asistentka pedagoga je s třídní učitelkou v každodenním pracovním vztahu a jejich bezproblémová komunikace je velmi důležitá pro Jirkovo kvalitní vzdělávání. Na začátku školního roku byla dohodnuta základní pravidla ve výuce, kde má hlavní slovo třídní učitelka a Jirka musí dodržovat všechny stanovené zásady jako ostatní spolužáci. Asistentka pedagoga je jeho pomocnou rukou do míry, se kterou je obeznámen a dále pak musí spolupracovat sám za sebe. Individuální hodiny jsou také předem dohodnuty a jejich náplň si již připravuje sama asistentka pedagoga. U Jirky se počítá s dřívějším nástupem únavy z důvodu většího úsilí vynaloženého na porozumění řeči, proto má povoleny chvilky odpočinku s hlavou položenou na lavici nebo naopak odreagování se postojem apod. Tyto odezvy na Jirkův handicap se objevují spíše v pozdějších hodinách výuky a bohužel jsou časté, jelikož opravdu vyvíjí téměř dvakrát takové vypětí než ostatní slyšící spolužáci. Mimoto je chování všem dětem ve třídě měřeno stejnou měrou. Žák se často zviditelňuje nějakým porušením pravidel, jelikož je velmi živé dítě a odreagování myslí si neodpouští ani v průběhu jedné přestávky. I přes pochopení některých chlapcových reakcí ani jeho odplaty neminou. Pokud svým chováním překročí stanovené hranice, nese jako ostatní děti za své činy patřičné následky.

6.1.3 Komunikace s rodiči

Průběžný kontakt s rodiči je nezbytnou podmínkou při práci s žákem, jelikož jakýkoliv jeho osobní výpadek, problém, ale také úspěch a aktivita se řeší s rodinou. Spolupráce rodičů je na vysoké úrovni a všechny nahodilé situace se dají obratem za jejich podpory řešit, což opět přispívá k žakově maximálnímu splynutí s jeho slyšícími vrstevníky a s prostředím, ve kterém se pohybuje. Jirka i po kochleární implantaci zůstává neslyšící, jelikož výkon jeho sluchového orgánu se nemění. Možnost neformální promluvy a seznámení se s rodiči chlapce před zahájením školního roku byla jistě přínosná. Asistentka pedagoga měla možnost dozvědět se i osobní informace z chlapcova soukromí, které by nemusely být brány školou v potaz. Asistentka má při práci prostor si všechny ostatní okolnosti dítěte více uvědomovat a ve vyučování by k nim měla dle potřeby přihlížet. Jirka má například dny, které v noci namísto spaní procestuje po bytě. Přetažením z naslouchání okolnímu světu nemůže spát a pouze bloudí ve své hluchotě, jelikož řečový procesor má v noci vypnutý. Ve škole pak může být nepozorný až zarputilý a bez přihlídnutí k jeho aktuálnímu

stavu by jeho nespolupráce mohla být nepřiměřeně řešena. Komunikace s rodiči se uskutečňuje nejčastěji telefonicky nebo stručným písemným informováním na základě krátkých zpráv o průběhu výuky, o zvládnání učiva včetně dalších organizačních věcí.

6.2 Průběh výuky

Pro Jirku je důležité upravit podmínky integrace podle jeho osobnosti a stupně sluchové vady. Ve spolupráci se SPC se na každý školní rok sestavuje individuální vzdělávací plán neboli program (dále jen „IVP“), ve kterém je blíže specifikován postup práce s žákem dle jeho aktuálně zjištěných potřeb a schopností.

6.2.1 Žákův individuální plán

Jirkův individuální program na školní rok 2010/2011 obsahuje následující stěžejní pravidla a postupy ve výuce.

Žákovi speciálně pedagogickou péči zajišťuje SPC pro vady sluchu ve Zlíně logopedickými cvičeními 1x týdně. Plán stanovuje potřebu dalšího pedagogického pracovníka (asistentky pedagoga) s přesně vymezenou délkou pracovního úvazku. Žák bude vyučován podle zásad komunikace se sluchově postiženým dítětem dle programu „Pomáháme si růst“ – vzdělávací program pro základní vzdělávání zahrnuje předepsané učivo pro druhý ročník v plném rozsahu. Jiří je nadále zařazen do třídy s menším počtem dětí. Letos bude v rámci čtení probíhat částečně individuální výuka se zaměřením na správnou výslovnost, porozumění textu a rozšiřování slovní zásoby (mimo třídu, zajišťuje asistentka pedagoga). Individuální hodiny jsou vedeny pokyny asistentky pedagoga, které musí žák respektovat a dodržovat. Asistentka pedagoga uskutečňuje individuální hodiny dle vlastního uvážení i v dalších předmětech v rámci vlastní přípravy.

Na nákup pomůcek a vybavení jako jsou doporučené encyklopedie, hry a další obrazový a spotřební materiál k rozšiřování aktivní a pasivní slovní zásoby byla na tento školní rok pro žáka navržena finanční částka ve výši 1 500 Kč.

Spolupráce se zákonnými zástupci (rodiči) probíhá na základě pravidelné komunikace prostřednictvím záznamů o učivu s návody na domácí přípravu (zajišťuje asistentka pedagoga). V případě nutnosti jsou absolvovány návštěvy rodičů ve škole. Po výuce Jiří navštěvuje školní družinu (již bez účasti asistentky pedagoga). Ve volném čase sportuje, věnuje se tenisu. V tomto školním roce Jiří absolvuje deset lekcí plaveckého výcviku výuky v rámci tělesné výchovy, nutné doložit potvrzení pediatra o způsobilosti k plaveckému výcviku.

Plán ve svém závěru zdůrazňuje podíl žáka na řešení problému. Jiří bude veden k samostatnosti, bude se učit orientaci v textu (učebnice, pracovní sešity, knihy a encyklopedie), bude si rozšiřovat slovní zásobu, dbát na správnou výslovnost a učit se spolupracovat s dětmi. [24]

6.2.2 Příprava asistentky pedagoga na výuku

Individuální vzdělávací plán zahrnuje všechna důležitá stanoviska pro práci s Jirkou. Během přípravy asistentka pedagoga přihlíží k těmto hlediskům a zároveň se průběžně snaží sloučit žákovy individuální potřeby s požadavky vymezenými v plánu učiva pro druhý ročník. Asistentka pedagoga se Jirku snaží (dle doporučení logopedky) podpořit přípravou materiálů, které obsahují krátké poučky a nové pojmy doplněné obrázkovou ilustrací pro snazší pochopení a zapamatování si jednotlivých učiv (viz příloha P I). S těmito materiály Jiří pracuje jak v individuálních hodinách, tak v hodinách společných, ve kterých může kdykoliv do podkladů nahlédnout pro lepší orientaci v aktuálním procvičovaném tématu.

Jak již bylo uvedeno, žák má omezenou slovní zásobu v porovnání s vrstevníky, proto tedy je každý nový pojem či slovo zachyceno do vytvořeného seznamu, aby mohlo být později procvičeno. Přípravné práce se nejvíce týkají individuální výuky v předmětech Český jazyk a Čtení s porozuměním (viz příloha P II), výjimkou však není ani občasná práce s učivem probíraným v předmětech Matematika, Geometrie a Prvouka. Rodiče jsou průběžně podrobně informováni o novém učivu a o náročnějších tématech, na která je nutné se doma zaměřit. Vše podstatné včetně nových slov je pro snazší pochopení a zapamatování v materiálech zvýrazňováno. Do všech zmíněných materiálů může i rodina kdykoliv nahlédnout pro efektní domácí přípravu. Školní výuka a práce s žákem v jednotlivých předmětech je blíže specifikována v následujících bodech.

6.3 Hodnocení výuky

V následujících subkapitolách bude snaha o nastínění průběhu výuky v jednotlivých předmětech. Pozornost je kladena hlavně na problémová učiva a způsob jejich zvládnutí. Cílem kapitoly 6.3 je objektivní zhodnocení dosavadní spolupráce s žákem dle praktických zkušeností v rámci práce asistentky pedagoga. Hodnocení výuky bude taktéž předpokladem pro sestavení závěrečných shrnutí a doporučení pro integraci žáka s kochleárním implantátem.

6.3.1 Český jazyk a Čtení

Děti mají předmět Český jazyk pětkrát týdně a každý den představuje zahajovací hodinu v rozvrhu předmětů. Jirka se účastní téměř všech hodin výuky českého jazyka společně s ostatními spolužáky. Individuální hodiny (v oddělené učebně), které asistentka pedagoga samostatně s žákem tráví, jsou realizovány v tomto předmětu zhruba 2x - 4x do měsíce dle aktuálních potřeb žáka a obtížnosti probírané látky. Učivo tak Jiří procvičuje vlastním tempem a prostorem pro uvědomění si všech souvislostí. Třídní učitelka klade důraz také na skupinkové práce dětí, aby se naučily vzájemné spolupráce a domluvy mezi sebou. Jirka se velmi rád samostatně zapojuje do těchto forem výuky, v čemž dostává maximální prostor a volnost práce. Jeho handicapem je pouze občasné nepochopení zadaného úkolu nebo zhoršená schopnost komunikace mezi spolužáky, jestliže mluví více dětí najednou. Děti se učí dávat si navzájem prostor k vlastnímu vyjádření, ale často nejsou ještě schopny tato pravidla dodržovat a s žádanou ohleduplností k práci přistupovat. Pokud pracuje společně celá třída, Jirka má větší možnost srozumitelného chápání a zapojení se tak do jednotlivých činností, protože práce je usměrňována třídní učitelkou.

Žák má kdykoliv možnost obrátit se na asistentku pedagoga, která sedí vedle něj a žádat vysvětlení probírané látky, řešené situace nebo položené otázky. Asistentka pedagoga pomáhá také při psaní diktátů, Jirka má tolerovanou svou vlastní rychlost psaní a kratší verzi diktátů oproti svým spolužákům. Při diktování je nutná pečlivá výslovnost, opakování a v případě složitějšího pojmu umožnění odezírat. V průběhu školního roku se osvědčily individuálně psané diktáty, jelikož Jiří není rušen třídními elementy a má svůj potřebný klid a tichý prostor. Gramatické jevy jsou případně prověřeny také doplňováním do textu apod., jelikož žák se při psaní diktátů občas více věnuje porozumění textu než gramatické správnosti. Rady asistentky pedagoga jsou omezeny pouze na nové učivo, které ještě Jirka nemá dostatečně osvojené a procvičené. Jestliže se jedná již o starší látku, kterou by měly mít děti včetně Jirky zvládnutou, asistentka pouze dovysvětlí případné nejasnosti v zadání nebo uvede příklad či vodítko, kterým žáka pobídne ke správnému řešení úkolu, popř. vysvětlí stěžejní slovo nebo pojem, který ještě Jirka nezná. Toto pravidlo platí také pro písemné práce.

Na rozdíl od výuky českého jazyka se ve čtení, které mají děti také pětkrát týdně, mnohem více věnuje asistentka individuální výuce žáka. Po konzultaci a domluvě s pracovníci SPC včetně třídní učitelky je každá druhá – třetí hodina čtení určena individuálnímu vyučování žáka. Ve společných hodinách čtení žáci nejen zdokonalují své čtenářské dovednosti, ale

také trénují svou obratnost v psaní a učí se na kratších básních správný způsob recitace. Žák má písmo úhledné, čitelné a úprava textu mu taktéž nedělá problémy. Jirkovy individuální hodiny jsou však věnovány spíše výuce v podobě hry a různým formám činností k procvičení učiva. Dle odborných rad žák procvičuje svou slovní zásobu čtením, prací s různými didaktickými materiály a v neposlední řadě rovněž samotným povídáním s asistentkou. Jirka zde má prostor, čas a klid na své vlastní vyjádření. Formou tajenek, různých doplňovaček, obrázků a cvičení si žák může vlastním tempem zdokonalovat schopnosti dorozumívání. Do těchto cvičení jsou zahrnována i postupně zachycená nová slova pro nezbytné rozšiřování slovní zásoby (viz příloha P III). Čas je věnován taktéž velmi důležitému čtení s porozuměním. Tato individuální práce je prokládána mluvnickými zásadami z českého jazyka za účelem spontánního zopakování a procvičení látky, jelikož na žáka je vyvíjen dosti velký tlak stále rozsáhlejším a náročnějším učivem.

V současnosti se u Jirky v českém jazyce výrazněji projevuje nedocvičená výslovnost (na logopedii nyní trénuje sykavky a ještě nemá nacvičeno písmeno ř) záměnou písmen při psaní a problémem je také skloňování slov, často použije špatný tvar. Chybná artikulace některých hlásek způsobuje, že jeho řeč se stává občas nesrozumitelnou pro okolí. Všechny tyto problémy jsou Jirkovy tolerovány a respektu se naučili i ostatní spolužáci, kteří se umí v takových situacích obejít bez posměšků a svého spolužáka v klidu vyslechnou, popř. opraví. Obecně je známo, že děti se sluchovým postižením špatně vnímají a rozlišují ve slovech slabiky dy, ty, ny a di, ti, ni. V průběhu delšího období, v porovnání s vrstevníky, však žák postupně zvládá i spodobu znělosti na základě zrakové paměti. Jirka zatím zvládl všechno probírané učivo předepsané pro 1. pololetí druhého ročníku. Některá témata byla k naučení náročnější, naopak některá mu zabírala méně času, než mnohým spolužákům, díky žakově vysokému intelektu. Ve čtení má Jirka nejvíce problém s porozuměním textu, což souvisí s již zmiňovanou omezenou slovní zásobou. Obtížnější učivo proto žák nadále osvojuje za pomoci stále nezbytné vizuální opory.

Každé dítě je jiné, proto tedy není možné stanovit obecně platné zásady pro výuku českého jazyka a čtení sluchově postiženého žáka, totéž platí pro postup při psaní diktátů. Asistentka pedagoga i samotná učitelka si musejí najít nejvhodnější způsob vzdělávání a klasifikace žáka, který odpovídá záměru výuky a zároveň respektuje jeho handicap. Způsoby a postupy ve výuce se mohou měnit dle aktuálních potřeb a schopností žáka. Jirka například díky své zbrklosti a nepozornosti někdy škodí sám sobě, jelikož i přes upozornění na chyby si je občas nesnažil vyhledat a opravit. V tomto případě, pokud chyba nespadá do seznamu

tolerovaných v rámci IVP, obdrží Jiří zbytečně horší známku, než by při troše snahy mohl získat. Jak se říká, všechno zlé je pro něco dobré a Jirka brzy zjistil, že není kam spěchat, chyby již raději opravuje a nápodobně se ponaučuje o dalších podobných úskalích ve svém vzdělávání. Povinností asistentky pedagoga totiž není žákovi úkoly plnit, ale pouze při jejich plnění podávat v případě potřeby pomocnou ruku.

6.3.2 Matematika a Geometrie

Předmět Matematika se objevuje v rozvrhu třídy také každý den. Jiří si v matematice vede velmi dobře a díky jeho logickému myšlení chápe také rychle nové souvislosti, které se postupně děti učí. Pokud nezachytí jisté zákonitosti při prvním výkladu, napodruhé nebo s následným dovysvětlením asistentky pedagoga se velmi rychle v učivu zorientuje. Případné chyby jsou zde u žáka způsobeny hlavně jeho ukvapeným jednáním a nepozorností. Geometrie znamená pro žáky druhého ročníku pouze seznámení se s prostorovými tělesy či geometrickými obrazci, které se děti učí rozlišovat a pojmenovávat. Ve druhém pololetí si zkoušejí rýsování přímek, aby se naučili správně uchopit pravítko a základní pravidla pro narýsování přímky. Průběžným opakováním si žáci včetně Jirky osvojili nové pojmy a jsou schopni geometrická tělesa a tvary pojmenovat správnými názvy. Problémovým místem v matematice jsou u Jirky více než u spolužáků slovní úlohy a jejich řešení. Obsáhlejší zadání slovní úlohy případně i s novými neznámými pojmy omezují u chlapce schopnost vnímat všechny souvislosti, na které se v zadání poukazuje. Jirka zde tedy opět používá zvýraznění všech důležitých informací a postupně se způsob, jak si ze zadání vytáhnout nejdůležitější údaje pro správné řešení úlohy. Postupným procvičováním a osvojováním si tohoto způsobu řešení slovních úloh se žák učí převést zadání do numerické podoby pro správný výpočet. Jelikož se dá předpokládat, že podobných příkladů bude neustále přibývat v náročnějších podobách, je nezbytné i přes žákův tichý vzdor tento problém překonávat. Opět se zde někdy využívá klidnějšího místa k nerušené práci v podobě individuálních hodin, ve kterých je možno žákovi lépe vysvětlit zadanou úlohu a navést ho tak na správné řešení. V případě potřeby byli informováni i rodiče o nezbytnosti procvičení těchto problematických témat.

6.3.3 Prvouka a Anglický jazyk

Předměty Prvouka a Anglický jazyk přináší spoustu nových slov a pojmů, které se děti během krátké doby seznamují. Ve druhé třídě žáci absolvují výuku těchto předmětů spíše v podobě činnostní formy. Prvouka je zastoupena v rozvrhu předmětů dvěma hodinami týdně

a děti nové učivo je zde prezentováno v podobě pracovních sešitů, do kterých si děti postupně dopisují nové pojmy za doprovodu povídání paní učitelky. Učivo v pracovním sešitu je doplněno spoustou obrázků pro lepší představivost jednotlivých pojmů. V průběhu výkladu učitelky si žáci obrázky vymalovávají, a tato vizuální opora je jistě velkým přínosem i pro Jirku, jelikož přísun nových slov je zde značný a v žakových silách je schopnost si zapamatovat minimum poznatků. Taktéž ostatní spolužáci nejsou schopni pojmout takový obsah nových znalostí, proto také je tento předmět brán spíše informativní formou a hodnoceny jsou spíše tvůrčí práce dětí v podobě tajenek, doplňovaček apod.

Anglický jazyk je vyučován nápodobně jako prvouka, ale pouze jednou týdně. Podkladem pro práci žáků je pracovní sešit a i přesto, že paní učitelka věnuje činnostnímu vyučování ve všech předmětech, v angličtině je pravděpodobně tento způsob učení nejvýraznější. Tento předmět ve druhém ročníku opět podpořen vizuální oporou a žáci se s písemnou formou jazyka vůbec neseznamují. Děti často pracují za doprovodu hudby, učí se pouze poslechem vždy pár nových slůvek, která si vymalovávají ilustrovaná v pracovním sešitě. Jelikož zde děti spoléhají pouze na odposlech, je zřejmé, že Jirka správně pojme a zapamatuje si velmi málo těchto cizích slov v porovnání s ostatními spolužáky. Výslovnost dalšího jazyka je pro žáka těžko napodobitelná, a pokud nemohou pomoci rodiče, bude zvládnutí předmětu v budoucnu pravděpodobně obtížné.

Bohužel lze předpokládat, že Jirka bude celkově v dalších ročnících oproti svým spolužákům v obrovské nevýhodě se zpracováním tolika nových informací. Rodiče jsou již nyní s touto skutečností seznamováni a musejí se připravit na náročnější domácí přípravy. Jirka bude muset nové pojmy nejen pochopit, ale také si je zapamatovat a ve škole poté zúročit. Kromě individuálního časového prostoru a pomocné ruky asistentky nebude mít pravděpodobně až na několik výjimek (český jazyk, cizí jazyk) příliš úlev v programu školní docházky vůči svým vrstevníkům. Ostatní spolužáci budou muset zvládnout jeden a později dva cizí jazyky, kdežto Jiří jich bude mít na programu mnohem více v podobě odborných předmětů a jejich slovní zásoby. Individuální výuka v těchto předmětech zatím neprobíhá, pouze jsou některá nová slova procvičována v rámci čtení s porozuměním.

6.3.4 Tělesná, Hudební, Výtvarná výchova a Pracovní činnosti

Tělesná výchova je uskutečňována dle rozvrhu 2x týdně. Jirka absolvuje všechna cvičení bez sebemenších rozdílů společně s ostatními spolužáky. V tělesné výchově není nezbytné sundávat řečový procesor, jelikož všechna cvičení dovolují žákovi účast s řečovým procesorem.

sorem upevněným na zádech a sluchátkem pověšeným za uchem. Kromě lehu na zádech, při kterém se Jirka svou pozicí musí přizpůsobit přístroji a opatrnosti v rámci celého tělocviku neznamena tento handicap pro žáka větší omezení. Zdůrazněno musí být hlučnější prostřední, které je jistě rušivým elementem pro žákovy výkony, avšak Jiřího talent na sporty všeho druhu tento problém úspěšně kompenzuje. Ostatní spolužáci byli obeznámeni s žákovou situací a měli by myslet na určitou ohleduplnost při svých výkonech vůči žákovi. Mnohdy je však zápal v nejrůznějších hrách silnější a předčí tato upozornění včetně žáka samotného, naštěstí přístroj doposud všem těmto situacím odolal a slouží Jirkovi v pořádku i nadále. Kromě plaveckého výcviku, v průběhu kterého má žák přístroj vypnutý a sundaný, účastní se všech aktivit bez omezení na svůj handicap. Asistentka na žáka pouze dohlíží, případně zabezpečí další žákovy věci a také pomáhá s pomůckami, které děti v tělocviku využívají. Pokud má zájem, může si společně s dětmi zacvičit a nabrat sílu do další výuky.

Výuka hudební výchovy je u žáka realizována dle jeho možností a schopností, ale není hodnocena na základě jeho múzických projevů. Jiří se tohoto předmětu plně účastní a hudba mu alespoň může poskytovat rytmické podněty a možnost nezbytné relaxace při jejím poslechu. Žák je bez rozdílu zapojen s celou třídou do teoretické výuky o hudebních symbolech, které si děti v průběhu výuky zkoušejí cvičně psát nebo pastelkami barevně zachytit na papír. Jirka má velký zájem o vyjádření hudby formou pohybu, a proto se dobrovolně velmi rád účastní jakýchkoliv vystoupení či diskoték pořádaných školní družinou.

Ve výtvarné výchově a v pracovních činnostech pro žáka platí stejná pravidla a hodnocení jako pro ostatní spolužáky. Ve výtvarné výchově se žáci učí rozpoznávat a pojmenovávat prvky vizuálně obrazného vyjádření (tvary, objemy, barvy, objekty) z jejich zkušeností, vjemů, zážitků a představ. Rozvíjí smyslovou citlivost, poznávají vlastnosti barev a jejich vzájemnou kombinaci pomocí různých výtvarných pomůcek. Témata prací se obvykle stahují k ročním obdobím nebo k různým příležitostem, což děti také podněcuje k zapamatování si těchto skutečností. V pracovním vyučování děti podle svých schopností trénují manuální dovednosti při práci s drobným materiálem a pomůckami (obkreslování, vystřihování, lepení) a vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů. Žáci obvykle pracují podle slovního návodu a předlohy. Jirka se jeví manuálně velmi zručný a také práci na přesnost zvládá dobře. Výtvarné, prostorové nadání a představivost nejsou jeho silnou stránkou. V tomto případě jde pravděpodobně o menší

talent a také náročnou představivost neznámých či nových pojmů a obtížnou orientaci v nich.

V těchto hodinách je asistentka pedagoga žákovi pouze ojediněle nápomocna, jelikož jako ostatní žáci i Jirka se musí samostatně pokoušet rozvíjet své dovednosti a obratnost. Zde je poskytnuta pomoc i jiným dětem než jen Jiřímu a čas je věnován dalším organizačním věcem či přípravám.

6.3.5 Ostatní školní aktivity

Zbývající školní program a vzájemnou spolupráci asistentky s žákem doplňují nejrůznější poznávací exkurze, výchovné koncerty a divadelní představení. Během těchto třídních aktivit asistentka zajišťuje dohled nad žákem, který je mnohdy díky Jiřího temperamentu velmi náročný. Třída má rovněž 1x měsíčně v plánu návštěvu městské knihovny, jelikož jsou zde všichni žáci včetně Jirky zaregistrováni jako malý čtenáři a mohou si v rámci těchto pravidelných návštěv vybírat a vypůjčovat knihy dle vlastního uvážení (v určené věkové kategorii). Jirku jako ostatní děti tato školní aktivita velmi těší a v knihovně se asistentka snaží nasměrovat žáka na výběr encyklopedií a podobných poznávacích publikací, které jsou doplněny podpůrnou obrázkovou ilustrací. Z vypůjčené knihy může Jiří číst také v individuální výuce a její čtení je poté doplňováno vypravováním na související téma.

Žák se velmi rád a aktivně zapojuje do všech dalších školních programů a činností. Mnohdy je až dojemné sledovat například Jirkovo nadšení z poslechu hudby, kdy si rukou notuje do rytmu nebo tancuje a maximálně tuto možnost prožívá. Jistě ještě není schopen vše zaslechnout a zpracovat, například zvuky přenášené televizí, rádiem, rozhlasem a ostatní mikrofonové přenosy jsou pro Jirku ještě velmi náročné na zpracování. V takových to případech se důležitá sdělení musí chlapci přetlumočit. Slyšící člověk si běžně vůbec neuvědomuje, jak bohatý vlastně je, když může bez problémů naslouchat všem formám okolního světa.

7 VYHODNOCENÍ SPOLUPRÁCE ASISTENTKY S ŽÁKEM

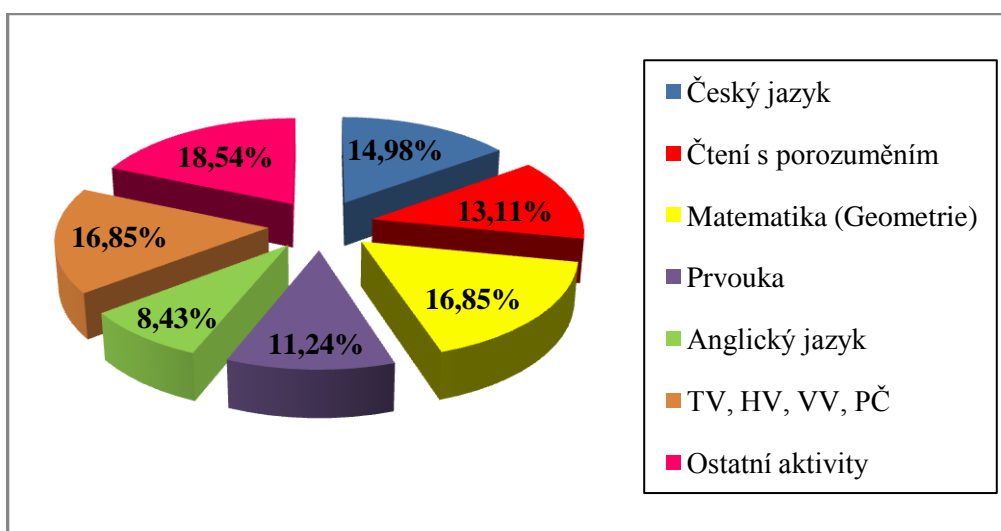
Závěrečné zhodnocení spolupráce asistentky pedagoga s chlapcem je shrnuto v následující tabulce (Tab. 3) formou procentuálního ohodnocení žákových výkonů v jednotlivých předmětech a v ostatních školních aktivitách. Tyto hodnoty vycházejí z dosavadních praktických zkušeností, na základě kterých byly žákovy dosažené výsledky asistentkou pečlivě vyhodnoceny s ohledem na chlapcovy schopnosti a dovednosti.

Tab. 3. Hodnocení žákových výkonů v jednotlivých předmětech.

Předmět	Hodnocení školních výkonů v %
Český jazyk	80
Čtení s porozuměním	70
Matematika (Geometrie)	90
Prvouka	60
Anglický jazyk	45
TV, HV, VV, PČ	90
Ostatní aktivity	99

Zdroj: [Vlastní zpracování]

Podíly úspěšnosti jednotlivých předmětů a zbylých aktivit na celkové školní docházce je možno podrobně srovnat na jejich grafickém zobrazení (Obr. 3). Dle procentuálního vyčíslení je zřejmé, které oblasti školní práce jsou zvládnuty zdárněji a které činnosti se již nyní rýsují jako problematické a v budoucnu budou pravděpodobně žádat více pozornosti.

Obr. 3. Podíl úspěšnosti jednotlivých předmětů v rámci žákovy školní docházky.

[Vlastní zpracování]

7.1 Diskuse

Na základě závěrečného zhodnocení dosavadní práce s žákem z pohledu asistentky pedagoga je v tabulce (Tab. 3) vyčíslena procentuální výše úspěšnosti žáka v jednotlivých předmětech. Grafické znázornění (Obr. 3) poté specifikuje podíly úspěšnosti samotných předmětů a aktivit v rámci celkové školní docházky. V následující diskuzi budou objasněny a zdůrazněny podstatné atributy integrace žáka z hlediska vyučovaných předmětů a dalších školních činností, při kterých je doprovázen asistentkou pedagoga.

Ve výuce českého jazyka je žák bohužel výrazně znevýhodněn zvláště z hlediska omezené slovní zásoby. I přesto se však žák za podpory asistentky při získávání nových znalostí úspěšně přibližuje, přiměřeně svým spolužákům, k blížícímu se třetímu ročníku. Ohledy neboli úlevy jsou u chlapce brány v potaz hlavně při psaní diktátů, ač jsou v jeho případě nepovinné, Jiří si při jejich pravidelném psaní osvojuje písemné vyjádření odposlechnutého textu. Chlapec má svůj prostor i čas na jejich napsání v užším obsahu a s patřičným opakováním diktovaného textu včetně nezbytné zpětné artikulace. Jelikož se osvědčily individuálně psané diktáty, obvykle každý druhý diktát je chlapci umožněn psát samostatně v jiné učebně. Veškeré žákovo hodnocení je v kompetenci třídní učitelky. S asistentkou se průběžně domlouvá na jednotlivých postupech práce s chlapcem, jaké učivo by již měl aplikovat bez pomoci a naopak, co bude dále zohledňováno.

Nyní Jirka ovládá veškeré učivo vymezené učebním plánem pro druhý ročník běžné základní školy a zohledňovány jsou pouze nová slova, s jejichž psaním se ještě neměl možnost seznámit a slova obsahující písmeno ř, jehož použití žák prozatím nacvičuje v rámci návštěv v SPC. Jirka má doposud při poslechu tendenci zaměňovat písmeno ř za ž a nápodobně mu dělá problém odlišit měkké a tvrdé slabiky a slova se skupinami slabik (dě, tě, ně a bě, pě, vě, mě) v těchto případech je tedy pomoc asistentky (např. při diktátech) a jasná artikulace slov nezbytná. Žák již musí znát mluvnická pravidla při psaní měkkých a tvrdých souhlásek. Jejich samotnou výslovnost je však nutné trénovat jako u skupin slabik obsahujících písmeno ě, kde Jiří problematičtěji odlišuje psaní písmena ě nebo e. Pro snadnější uvědomění si těchto gramatických rozdílů, se opět osvědčila vizuální opora textu.

Obecně je známo, že český jazyk obsahuje velmi bohatou zásobu nejrůznějších mluvnických pravidel, zásad a naopak také nabízí nemálo gramatických nepravidelností či odchylek. Velký důraz je v Jiřího případě věnován vedle mluvnických pravidel taktéž osvojování nově poznaných slov a pojmů. Rozšiřování slovní zásoby je dle upozornění pracovníků

SPC zásadní činností při práci s žákem. Jiří tak upevňuje své mluvnické základy, na nichž může při budoucí výuce stavět, lépe se dorozumívat a chápat souvislosti jednotlivých učiv. Kromě samotného učiva je nutné podporovat žákovu maximální soustředěnost. Věnování pozornosti při výuce je jeho slabší stránkou a v případě, kdy podpora asistentky není na místě, Jirka na svou nepozornost doplácí. Žák se musí postupně učit spoléhat sám na sebe nápodobně jako ostatní děti.

Ve výuce čtení se klade velký důraz (včetně ostatních dětí) na chlapcovo porozumění danému textu. Jirka dle svých schopností velmi dobře čte, a taktéž se již snaží správně recitovat. Pozornost zde musí být přikládána nejen správné výslovnosti, ale rovněž korektnímu shrnutí přečteného či recitovaného textu. Zatím se zde objevují výraznější rezervy, individuální hodiny jsou zaměřeny hlavně tedy na rozvoj těchto schopností (např. prací s logopedickými materiály), jelikož porozumění textu se bude pro Jiřího stávat v navazujících ročnících základem pro úspěšné zvládnutí učiva či písemných prací apod. Prozatím je žákovi umožněno v případě neporozumění požádat o pomocnou ruku asistentku, přičemž této podpory stále dosti využívá. I přes chlapcovu občas neveselou tvář, je ve snaze postupně dosahovat menší závislosti na pomoci asistentky a přinutit tak chlapce k větší pozornosti ve výuce. Jiří se totiž musí učit do budoucna spoléhat více sám na sebe.

Předměty Matematiku a Geometrii zvládá Jirka úspěšně. Žák má velmi dobrou schopnost logického myšlení, a kdyby usměrnil svoji zbrkllost a omezil chyby z nepozornosti, objevovaly by se v jeho notýsku (pravděpodobně) samé jedničky doplněné pochvalným razítkem pilné včelky. Problematickou částí učiva v matematice jsou slovní úlohy založené na porozumění zadání, které doposud žák obtížněji zvládá a obrací se na asistentku. Prozatím je dovysvětlení zadání žákovi tolerováno i v písemných pracích (na rozdíl již od ostatních spolužáků) a opět je zde úsilí o postupné osamostatňování se v porozumění textu. Jirka se také v matematice a v geometrii seznámil se spoustou nových pojmů, které si postupně osvojuje za pomoci obrázků či trojrozměrných předmětů. Dovede správně pojmenovat a vzájemně rozlišit geometrické tvary a geometrická tělesa. Při nácvičku rýsování rovných čar v geometrii se žák jeví jako pečlivý, dbá na přesnost a celkovou úpravu, totéž platí také při skládání jednoduchých souměrných útvarů z papíru. V těchto předmětech se tedy u Jirky dá do budoucna předpokládat jejich úspěšné absolvování s drobnými úskalími v případě seznamování se s novou látkou, tj. novými výrazy a jejich výslednou aplikací.

Prvouka a Angličtina jsou u žáka téměř srovnatelné předměty. Prvouka přináší každou hodinu spoustu nových informací v podobě neznámých pojmů, kdežto angličtina nabízí

užší novou slovní zásobu, avšak obtížnější z hlediska její výslovnosti a zapamatování. Oba tyto předměty mají spíše informativní charakter doplněný spoustou her, činnostním vyučováním a obrázkovou ilustrací. V rámci výuky prvouky by se děti měly naučit orientaci ve svém blízkém okolí, poznat základní rostliny a živočichy žijící v přírodě. Žáci absolvovali v rámci tohoto předmětu také dvě exkurze na pracovišti Hasičského záchranného sboru v Otrokovicích a následně navštívili sídlo Zdravotnické záchranné služby ve Zlíně. Tyto dvě návštěvy byly pro žáky jistě velmi přínosným poznáním do života a vhodným názorným doplňkem školní výuky. Jirka byl taktéž velmi nadšen těmito výlety a aktivně se zapojoval (bez obav z neporozumění) do všech možných činností a úkolů nabídnutých hostiteli v případě konkrétních ukázek. V angličtině se žáci učí přiměřenou slovní zásobu obsahující základní slova a jejich správnou výslovnost bez jakékoliv psané formy. Žáci se učí také rozumět jednotlivým pokynům, reagovat na ně a odpovídat na jednoduché dotazy vyučující. Výuka je doplněna také poslechem anglických písní a dalšími činnostními aktivitami dětí. Jirka zde oproti většině spolužáků reaguje na jednotlivé pokyny méně zdatně a jeho osvojená slovní zásoba není rovněž příliš pestrá. Třídní učitelka se snaží průběžně použít anglická slova či fráze spontánně i při výuce v ostatních předmětech, aby se děti co nejpružněji naučili reagovat na různé nahodilosti. Tato taktika se u Jirky jeví o poznání náročnější jako u jiných dětí, většinou vyžaduje zopakování pokynu a více času na orientaci v této překvapivé situaci. Od třetího ročníku budou mít již žáci v angličtině povinnost i písemného projevu a zapamatování si určitých jevů, což bude pro Jirku pravděpodobně znamenat vynaložení podstatnějiho úsilí, než tomu bylo doposud. Podobné očekávání platí i u prvouky a ostatních teoreticky více obsáhlých předmětů. Patříčné zohlednění u žáka se bude v budoucnu projednávat s pracovníky SPC, a to aktuálně ve vztahu k jednotlivým probíraným tématům.

Předměty Tělesná výchova, Výtvarná výchova a Pracovní činnosti nenabízejí žákovi ani asistence pedagoga významné odlišnosti v porovnání s prací ostatních spolužáků, ale právě naopak výsledky žakových činností mnohdy mile předčí výkony spousty jeho vrstevníků. V těchto předmětech asistentka žákovi v případě potřeby přetlumočí pokyny a napomáhá i ostatním dětem. Jiří se mnohdy musí spíše krotit v jeho práci a výkonech, jelikož hlavně v tělesné výchově je až příliš zapálený do jednotlivých činností a her. Při plaveckém výcviku v prvním pololetí školního bylo nezbytné postarat se o přístroj, který musel mít Jirka vypnutý a sundaný na základě předešlých rad rodičů. Zde byl chlapec koncentrovanější a

klidnější, jelikož se musel více soustředit na odezírání zadávaných pokynů poučenou vyučující.

Při výuce hudební výchovy se žák spíše zapojuje do zpěvu dle svých dispozic. Postupně se snaží intonačně a rytmicky napodobovat paní učitelku a ostatní spolužáky. Děti se učí rozpoznávat výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby. Součástí výuky hudební výchovy je rovněž nauka správného dýchání (v pauze, mezi frázemi), správná výslovnost a rozlišení hlasitosti melodie. Pro zpestření si mohou žáci zatancovat a protáhnout se při doprovodu hry paní učitelky na harmoniku. U Jirky je dvakrát tak zřejmé, že tento způsob odreagování mysli velmi rád využívá při každé možné příležitosti. Hodnocení je v hudební výchově zaměřeno na aktivní zapojení dětí do jednotlivých činností. Pro Jirku se i v tomto předmětu objevují nová slova, která se děti učí osvojit formou kresby (zaměření na notovou osnovu, houslový klíč a druhy not), což pro všechny znamená úspěšnější zapamatování si těchto pojmů. Šikovnější z nich jsou schopny i některé noty vytleskat, ale pro Jiřího je tato aktivita zatím dosti náročná. Některé tóny jsou pro chlapce až nepříjemné a únavné na zpracování, v tomto případě může na chvíli třídu opustit, popř. je možno výchovu nahradit individuální hodinou s vlastním programem. Opět i v hudební výchově se budou nároky na žáky stupňovat, ale již nyní je zřejmé, že Jirka nemůže být ani v budoucnu při hodnocení rovnocenným partnerem ostatních dětí, jelikož jeho poslechové schopnosti jsou omezené.

Pro zpestření vyučování žáci tráví některé hodiny výuky českého jazyka a matematiky v počítačové učebně. V počítačích jsou nainstalované výukové programy, na kterých si děti mohou ověřit své vědomosti v těchto předmětech. Některá cvičení doprovází zvukové instrukce, které Jirka není schopen ze sluchátek dostatečně odposlechnout, v tomto případě s objasněním úkolů napomůže asistentka. Zbylé činnosti včetně obsluhy počítače zvládá žák bez pomoci.

Ostatní školní aktivity žák s dohledem asistentky neomezeně absolvuje společně s třídou. Díky svému temperamentu se musí Jiří často krotit a usměrňovat ve svých projevech. Naopak je velmi radostné pozorovat žákův zájem o všechny eventuelní činnosti. V třídním kolektivu i ve školním prostředí je Jiří oblíbený a nemá problém se zapojením do jakékoliv činnosti. Je ochotný, laskavý a ostatní spolužáci jsou navyklí chlapci v případě potřeby přirozeně pomoci. Pro děti není rovněž ničím neobvyklým, Jirkovi zopakovat nezaslechnutá slova či vysvětlit nepochopené pokyny. Dle zkušenosti však musí žák sedět ve všech důležitých předmětech s asistentkou, jelikož pokud sedí s některým ze spolužáků, není

schopen se soustředit a pracovat dle svých možností. Jirka se naopak snaží využít bližšího kontaktu se spolužáky a z výuky si neodnáší téměř žádný nový poznatek.

Všechna pravidla spolupráce asistentky pedagoga s žákem byla na začátku školního roku jasně stanovena a Jirkovi patřičně vysvětlena. Nezbytnou podmínkou úspěšné práce s žákem je zvláště jeho umírněné chování a respektování osoby asistentky pedagoga. Jirka má povinnost společně s ostatními dětmi své asistence vykat a oslovovat ji také „paní učitelko“. Žáci byli s tímto pravidlem seznámeni již v první třídě a pro pochopení je u dětí třídní učitelka kapitanem lodi a asistentka pedagoga jejím kormidelníkem. Děti byly pasovány na plavčíky a bylo jim vysvětleno, že všichni plavčíci musí pokyny vyšších hodností plnit a respektovat. Prostým argumentem tohoto zavedeného pravidla je nezbytné vymezení hranic chování ve třídě, které děti včetně Jirky nemohou překročit. Žáci mají tedy ve třídě dvě paní učitelky, jejichž oslovení doplní jménem každé z nich. Vztah s Jirkou buduje asistentka dlouhodobě již od začátku školního roku. Žák musí cítit v její osobě jistou oporu, ale nesmí mu být dovoleno její přítomnosti zneužívat ve svůj prospěch. Asistentka pedagoga má s žákem pochopitelně o něco bližší vztah než s ostatními dětmi, i když i ony se na ni přirozeně obrací a nelze je odmítat. Asistentka pedagoga si tedy buduje vztah a respekt nejen u svěřeného dítěte, ale i u jeho spolužáků a ostatních žáků navštěvujících tutéž školu.

7.2 Shrnutí výsledků výzkumu

Na základě praktických zkušeností, nasbíraných během dosavadní činnosti asistentky pedagoga, jsou v závěru práce vymezena základní kritéria pro úspěšnou integraci žáka s kochleárním implantátem v běžné škole. Důležité je však připomenout, že se jedná o individuální případ dítěte, v zájmu tedy není tyto poznatky zobecňovat. Nicméně výsledky výzkumu mají poukázat na výběr optimálních metod práce s žákem, které zefektivňují výuku dítěte dle jeho individuálních potřeb a schopností během integračního procesu.

Za významná kritéria zdařilé spolupráce asistentky pedagoga s žákem jsou považovány následující poznatky získané během uskutečněné reedukace:

- základním podmínkou pro úspěšnou práci s žákem je možnost odborných konzultací s oprávněnými osobami (lékař, pracovník SPC), existence bezproblémové komunikace s rodiči a efektní spolupráce s třídní učitelkou;

- asistentka by měla disponovat snahou o vybudování dlouhodobého vztahu s žákem, dbát na dodržování základních pravidel chování a vzájemného respektu. Nezbytností je rovněž včasné vyjasnění míry pomoci ve výuce, která se bude odvíjet dle aktuální náročnosti daného učiva, a na kterou má žák nárok;
- asistentka by měla také pružně reagovat na požadavky žáka ve výuce (přetlumočení nepochopených pokynů, příprava potřebných didaktických materiálů, adekvátní počet individuálních hodin dle učiva), rovněž by měla být schopna odhadnout aktuální zdravotní stav či únavu žáka a dle vzniklé situace zkorigovat vyučovací proces;
- v průběhu výuky je důležité u žáka vnímat a zaznamenávat všechna problematická místa v jednotlivých učivech a následně usilovat o zdokonalení těchto zjištěných nedostatků. I přes žakovu občasnou nevělu je v průběhu vyučovacího procesu taktéž nezbytné průběžně se dotazovat a ověřovat si, jakou měrou rozumí probírané látce, popř. mu pomoci se v dané problematice lépe zorientovat;
- pravidelná individuální výuka může významně pomoci ke stabilitě žakova výkonu. Přednostně by měla být dodržována její předepsaná logopedická náplň a následně se také osvědčilo prokládání těchto cvičení aktuálně probíraným učivem. Žák si přirozeně zopakuje danou látku a je schopen se lépe orientovat v mezipředmětových vztazích. Společná výuka je pro žáka mnohdy obtížnější v důsledku mnoha rušivých elementů ve třídě a spolupráce asistentky nedosahuje žádaných výsledků. Nezbytné je tedy výuku pružně koordinovat a řádně zvážit společně s třídní učitelkou organizaci žakova vyučovacího procesu (individuální x společná);
- asistentka se musí naučit věnovat pozornost i ostatním dětem ve třídě, jelikož spolužáci nemohou pociťovat jakési znevýhodnění oproti integrovanému žakovi. Asistentka by se měla také zajímat a žakovo postavení v třídním kolektivu, usměrňovat jeho chování nebo naopak podpořit žáka a pomoci s objasněním vzniklých sporů;
- jednou z povinností asistentky pedagoga je řádné seznámení se s kochleárním implantátem a se základními funkcemi pro jeho ovládnutí. Měla by být schopna zareagovat na nahodilé okolnosti výpadku v chodu přístroje a této situaci vhodně přizpůsobit zbývající výuku s žákem;
- kochleární implantát je nastaven na určitou frekvenci hlasitosti. Ostatní vyučující a další nezavěšené osoby musí být řádně poučeni o výskytu možnosti, kdy žák nezachytí a nesplní všechny pokyny nebo se u něj objeví obranná reakce na nepříjemné výše zvuků a hlasů (zacpávání uší, poodstoupení, slovní odezva apod.);

- asistentka má povinnost (právo) se v žádoucích situacích žáka zastat, postavit se za něj a vysvětlit jakákoliv vzniklá nedorozumění. Stejně tak by měla umět žákovi domluvit a s rozvahou vyřešit problém, který vědomě či nevědomě přivodil. Není však vhodné za žáka automaticky rozhodovat a mluvit;
- následujícím předpokladem pro dosažení úspěšných výsledků spolupráce asistentky pedagoga s žákem je vlastní zájem asistentky o další vzdělávání se v této sociální problematice;
- osobě asistentky pedagoga by neměla chybět schopnost komunikace s dětmi i s dospělými a patřičná míra empatie. Děti jsou velmi vnímavá stvoření, a proto by měla asistentka disponovat dobrým vztahem k žákům.

Jirka je jedním z prvních integrovaných žáků, kteří vlastní kochleární implantát. Praktických zkušeností se vzděláváním těchto dětí není doposud mnoho. I přesto, že nebylo ve snaze zobecňovat výsledná zjištění, ověřené postupy budou mít v budoucnu pravděpodobně praktické využití. Aktuálně se s žádostí o stěžejní informace přihlásila další školní instituce, která bude v příštím školním roce zastřešovat integraci žáka s kochleárním implantátem. Z posledních rozhovorů s pracovníky SPC ve Zlíně je zřejmé, že dětí s kochleární implantací obecně přibývá. Tato instituce se tedy již nyní také dosti zajímá o zkušenosti a poznatky získané v rámci reedukace s žákem. Možná se výsledky práce přece jenom prakticky uplatní a podpoří i další integrované děti, jejich asistenty pedagoga a rodiče.

ZÁVĚR

Ne vždy je neslyšícím lidem nabídnuta možnost kompenzovat sluchovou ztrátu dostatečně a někdy to není možné prakticky vůbec. Tento handicap ochuzuje postiženého o svět zvuků a v podstatě jej vyřazuje z mezilidské komunikace. V roce 1993 byl ve Fakultní nemocnici v Praze Motole zahájen program kochleárních implantací pro děti se závažným postižením sluchu. Tento zlomový rok představoval pro spoustu neslyšících dětí obrovskou naději zařadit se v budoucnu do běžného života a zcela bezproblémově komunikovat s okolním světem. Sluchově postiženým dětem je nyní hojně umožněno docházet do běžných tříd základních škol a získávat tak nárok na plnohodnotné vzdělání. Integrovaně vzdělávaný žák však zůstává ve třídě jakousi individualitou, a proto mají tyto děti v současnosti právo využít pomoci asistentů pedagoga, kteří jim vzdělávací proces usnadňují.

Na základě praktických zkušeností byla v bakalářské práci objasněna a následně vyhodnocena spolupráce asistentky pedagoga s integrovaným žákem, který je uživatelem kochleárního implantátu. Pro zpracování této problematiky byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Cílem bakalářské práce bylo postupně zmapovat a v závěru doporučit optimální kritéria a metody úspěšné spolupráce s žákem v rámci uskutečněné reedukace.

Obecně je školní docházka integrovaného žáka podmíněna odborným vyšetřením, na základě kterého se zpracovává posudek s doporučenými postupy činnosti ve výuce. Někdy je dosti náročné splnit všechna stanovená kritéria práce s dítětem a skloubit je s obsahem tematických plánů v jednotlivých předmětech. Žákovy požadavky a schopnosti se v průběhu vyučovacího procesu téměř měsíc od měsíce pozměňují. Po stanovené kazuistice žáka bylo ve snaze specifikovat průběh výuky v jednotlivých předmětech a zdůraznit zde nejproblematičtější úseky zjištěné během samotného vyučování. Zároveň je v práci nastíněn způsob, jak je možné tato zjištěná úskalí co nejefektivněji překonávat v rámci osvědčených postupů. Po provedené analýze všech předmětů a ostatních školních aktivit, je uvedeno vyhodnocení dočasné spolupráce s žákem. Ve snaze naplnit poslání kvalitativního výzkumu, tzn. porozumět zkoumané sociální problematice, je v závěru praktické části bakalářské práce navržen přehled základních kritérií pro optimální řešení integrace žáka s kochleárním implantátem. Na základě zpracování teoretické a praktické části práce se lze tedy domnívat, že byly dosaženy stanovené cíle.

Jelikož je každé dítě osobnost s individuálními potřebami a schopnostmi, není ve snaze navrhnutá řešení doporučit jako obecný návod pro práci se všemi takto zdravotně znevýhodněnými žáky. Pro kvalitní spolupráci asistentky pedagoga s jakýmkoliv žákem je jedním ze stěžejních kroků k dosažení kýženého cíle jasné vymezení pravidel hry, tj. zásad vzájemné spolupráce. V případě respondenta je obtížné soudit budoucí průběh studia, zda bude pokračovat za asistence či ne, jen lze předpokládat stupňující se nároky na jeho osobu z důvodu přibývání učiva co do množství a obtížnosti. Žák dostal díky integraci velkou avšak pracnou příležitost dosáhnout vyšších cílů ve svém životě. Nezbyvá tedy, než Jirku maximálně podporovat, ale v nárocích na jeho osobu příliš neustupovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Publikace

- [1] DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník: Terminologický a výkladový*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1998. 192 s.
- [2] EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. a kolektiv. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. 175 s. ISSN 14-664-88.
- [3] HOUDKOVÁ, Z. *Sluchové postižení u dětí – komplexní péče*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2005. 117 s. ISBN 80-7254-623-6.
- [4] HROBOŇ, M. a kolektiv. *Nedoslýchavost*. 1. vyd. Praha: MAKROPULOS, 1998. 88 s. ISBN 80-86003-13-2.
- [5] JANOTOVÁ, N., SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. 2. vyd. Praha: SEPTIMA, 1998. 63 s. ISBN 80-7216-050-8.
- [6] PERUTKOVÁ, J., SVOBODOVÁ, O. *Logopedie v praxi: obrázkový pracovní sešit*. 2. vyd. Praha: SEPTIMA, 2000. 95 s. ISBN 80-7216-134-2.
- [7] REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- [8] SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
- [9] STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám, aneb, Odezírání je nejisté umění*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 1998. 158 s. ISSN 0323-0732.
- [10] SVOBODOVÁ, K., PLAJNEROVÁ, D. *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA, 1997. 152 s. ISBN 80-7216-002-8.
- [11] SYNEK, F. *Říkáme si s dětmi – K praktickým otázkám výchovy jazyka a řeči u malých dětí*. Praha: ARCHART, 1994. ISBN 80-901500-0-4.
- [12] ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kolektiv. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: PORTÁL, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [13] UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. 1. vyd. Praha: PORTÁL, 2010. 135 s. ISBN 978-80-7367-764-0.

Legislativa

- [14] Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.
- [15] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- [16] Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Internetové zdroje

- [17] *Centrum kochleárních implantací u dětí* [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.ckid.cz/vybkind.asp>>.
- [18] *Děti s poruchou sluchu* [online]. [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.neslysi.cz/>>.
- [19] *Léčba hluchoty pomocí kochleárních implantátů* [online]. [cit. 2011-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/702624>.
- [20] *Podpora osob se speciálními vzdělávacími potřebami* [online]. [cit. 2011-03-26]. Dostupný z WWW: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.
- [21] *Program financování asistentů pedagoga* [online]. [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/14661>>.
- [22] *Ucho* [online]. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <http://www.interton.cz/consumers/hearingloss/The_ear/>.
- [23] *Zdravotně postižení a znevýhodnění žáci v českém školství* [online]. [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2010/19/zdravotne-postizeni-a-znevychodneni-zaci-v-ceskem-skolstvi/>>.

Interní materiály

- [24] Individuální vzdělávací plán žáka.
- [25] Tematické plány jednotlivých předmětů.
- [26] Odborná dokumentace, logopedické a didaktické materiály.

SLOVNÍK POUŽITÝCH POJMŮ

analogový - plynule spojitý

alela - dědičný základ znaku organismu (gen)

audiogram - grafický záznam prahové křivky (stupně ztráty sluchu) při vyšetření sluchu

audiometrie - obor zabývající se vyšetřením sluchového ústrojí člověka

auditivní - sluchový, k slyšení sloužící

autozomálně - jinak než v rámci pohlavního chromozomu

dysgramatismus - vývojová vada řeči mluvené i písemné

dyslalie - vývojová porucha výslovnosti hlásek a hláskových skupin (patlavost)

etiologie - nauka o příčinách vzniku chorob a poruch

homozygotní - geneticky podmíněná (nemoc)

inkluze - výskyt cizí látky v určitém prostředí

integrace - sjednocení, začlenění

kazuistika - metoda zabývající se studiem základních charakteristik osobnosti jedince

kochlea - hlemýžď, který je součástí vnitřního ucha

monosenzoriální - využívá všech smyslů a možností pro rozvíjení postižené funkce

neonatologické - novorozenecké (oddělení)

otoakustické - zvukové, sluchové

otorhinolaryngologie - lékařský obor zabývající se ušní, nosní a krční problematikou

percepční - smyslový

perinatální - vyskytující se těsně před porodem, v jeho průběhu nebo do 10 dnů po něm

postlingvální - období po vývoji řeči (4. – 6. rok, někdy se uvádí věková hranice do 14 let)

prelingvální - perinatální období nebo období před vlastním vývojem řeči

recesivní - neprojevující se, potlačený symptom

reedukace - využití metod speciální pedagogiky při úpravě narušených funkcí (sluch aj.)

screening - sběr (monitoring) informací o výskytu určitého jevu

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CNS	Centrální nervová soustava.
FN	Fakultní nemocnice.
HV	Hudební výchova.
IVP	Individuální vzdělávací plán.
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.
OAE	Otoakustické emise – zvuky vznikající kmitáním bubínku ve zvukovodu.
ORL	Otorhinolaryngologie – ušní, nosní, krční lékařství.
PČ	Pracovní činnosti.
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna.
SPC	Speciálně pedagogické centrum.
TV	Tělesná výchova.
VV	Výtvarná výchova.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Popis částí ucha.	14
Obr. 2. Části kochleárního implantátu.	20
Obr. 3. Podíl úspěšnosti jednotlivých předmětů v rámci žakovy školní docházky.	46

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Klasifikace sluchového postižení podle různých kritérií.....	15
Tab. 2. Počet integrovaných žáků v letech 2005 – 2010.	25
Tab. 3. Hodnocení žakových výkonů v jednotlivých předmětech.....	46

SEZNAM PŘÍLOH

P I Učební pomůcka s obrázkovou přílohou.

P II Příklad cvičení do čtení s porozuměním.

P III Materiály na rozšiřování slovní zásoby.

PŘÍLOHA P I: UČEBNÍ POMŮCKA S OBRÁZKOVOU PŘÍLOHOU.

VÝZNAM SLOV

Slova souznačná (SYNONYMA) mají stejný nebo podobný význam

KOPANÁ x FOTBAL

MÍČ x BALÓN

Slova PROTIKLADNÁ mají opačný význam

KRÁSNÁ x OŠKLIVÁ

HODNÁ x ZLÁ

Slova MNOHOZNAČNÁ mají dva nebo více významů

KORUNA

PŘÍLOHA P II: PŘÍKLAD CVIČENÍ DO ČTENÍ S POROZUMĚNÍM.

Přiřaď text v rámečku ke správnému obrázku.

Jakmile Karkulka uviděla rozkvetlé lesní květy, začala je pro babičku sbírat do kytičky. V hlubokém lese žil také zlý vlk. Karkulku zahlédl a začal ji zpoza stromů sledovat. Po chvíli jí nadběhl, vynořil se před ní a ptal se: „Kam jdeš, Karkulko?“ „K babičce,“ odpověděla Karkulka. „Nesu jí k narozeninám košíček plný dárků. Bydlí v chaloupce za tímhle lesem.“

Myslivec nakoukl dovnitř oknem a v babiččině posteli vidí ležet vlka s obrovským břichem! To on asi snědl babičku! Vešel tedy dovnitř a tesákem vlkovi břicho rozřízl. Jak se podivil, když z něho s babičkou vyskočila i Karkulka. Obě byly živé a zdravé. Všichni začali nosit kamení a sypat je vlkovi do břicha. To pak zašili. Když se vlk probudil, uháněl pryč do svého lesa.

Karkulka doběhla k babiččině chaloupce a celá natěšená, že jí udělá dárečky radost, zaklepala na dveře, vešla dovnitř a podivila se.

„Babičko, ty máš ale velké uši.“

„To abych tě lépe slyšela,“ řekl vlk.

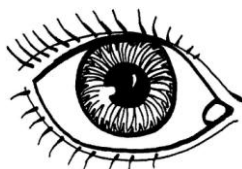
„Ty máš ale velké oči, babičko,“ podivila se zase Karkulka a vlk odpověděl: „To abych tě lépe viděla.“

„Ty máš ale velkou pusku, babičko,“ podivila se Karkulka a vlk zařval: „To abych tě mohl lépe sníst!“

PŘÍLOHA P III: MATERIÁLY NA ROZŠIŘOVÁNÍ SLOVNÍ ZÁSOBY.

Doplň správné tvary chybějících slov podle obrázků.

Jana mrkla jedním .....

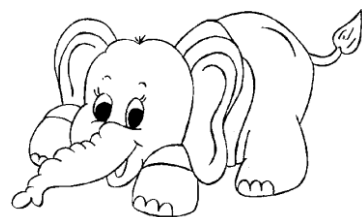
Máma má na punčošce malé .....

Slon má velké .....

Bolí mě levé .....

Slůně má malý .....

Sloni na nás natahovali své .....

Babička upletla vnučce z vlasů dlouhý .....

Anička nosí dva upletené .....

Koupil jsem si nové .....

V létě nosím jen ..... bez rukávů.

Doplň správné tvary slov z uvedené nabídky.

- Na zahradě stojí .....
- V cukrárně si koupím velký .....
- Zámek hlídal rytíř v .....
- V kostele hrála velmi ..... hudba.
- K nové televizi byl přiložený ..... na ovládání.
- V tunelu stála ..... aut.
- Na vánočním stromečku visí čokoládové .....
- V potoce teče ..... voda.
- Na dovolené jsme se svezli na .....
- Básnička obsahuje několik veselých .....

figurka

návod

velbloud

kalná

větrník

rým

brnění

tichá

kolona

konev

Zakroužkuj správně napsaná slova.

měsíc x mesíc	úl x úl	hřyb x hřib	klid x klit	zlín x Zlín
nůzky x nůžky	stúl x stůl	hradí x hrady	mráz x mrás	Pes x pes
mláde x mládě	mraků x mraků	chytrý x chitřý	lechký x lehký	Jiří x jiri

Oprav znaménka ve větách a nahrad' je správnými znaménky.

Kolik už jsi vyhrál turnajů.

Sedni si a piš?

Rodiče mi koupili nové kolo!